

הישיבה המאתיים-ועשרים-ותשע של הכנסת השתים-עשרה

יום שני, ב' בכסליו התשנ"א (19 בנובמבר 1990)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. דברי יושב-ראש הכנסת לזכרו של חבר הכנסת לשעבר גדעון האוזנר, זיכרונו לברכה

השביעית, השמינית והתשיעית וחבר ועדת החוקה, חוק ומשפט וגם חבר בוועדת החוץ והביטחון. כמורכב כיהן כשר בלי חיק בממשלת ישראל.

מותו של גדעון האוזנר הוא אבדה לכנסת, לכל השוקדים על הנצחת זכר השואה, לתנועתו ולמשפחתו.

שמו יינון בין מאירי דרכה של ישראל המשתקמת ועולה. הכנסת שולחת את תנחומיה למשפחת האוזנר. יהי זכרו ברוך.

(הכנסת מכבדת בקימה את זכרו של המנוח.)

היו"ר ד' שילנסקי:
חברי הכנסת, הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נא לקום.

אתמול ליווינו למנוחת עולמים חבר הכנסת ושר בישראל — גדעון האוזנר, זיכרונו לברכה.

גדעון האוזנר, כיועץ משפטי, היה דובר האומה בהטיחו, בשם ששת מיליוני הטבוחים, אצבע מאשימה — "אני מאשים" כלפי הצורך הנאצי, ימח שמו, שישב בתא הזכויות. גדעון האוזנר היה חבר הכנסת בכנסות השישית,

ב. ברכת יושב-ראש הכנסת את נשיא הסנט של הרפובליקה הארגנטינית

ליחסים בין שתי מדינותינו מסורת ארוכה של ידידות ושיתוף פעולה, שאנו מקווים שילכו ויתחדקו עוד יותר.

אני רוצה לאחל לנשיא הסנט וליתר האורחים שהות נעימה בישראל וביקר מועיל ופורה.

בשם הכנסת כולה אני יכול להבטיח להם שביקורם כאן מתקבל בלבביות רבה, ברצון רב ובאהרה.

היו"ר ד' שילנסקי:
חברי הכנסת, לכבוד ולעונג לי לברך בשמי ובשם כל חברי הבית את נשיא הסנט של ארגנטינה — ד"ר אדוארדו מנס, את הסנטורים הנלווים אליו ואת חברי פמלייתם.

נשיא הסנט ופמלייתו הנכבדה הגיעו לישראל לביקור קצר, ובמהלכו יסיירו ברחבי הארץ ויפגשו עם אישים רבים.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

א' רובינשטיין, ש' אלוני, ד' ליבאי וי' צבן: הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (אגודה שיתופית חקלאית), התשנ"א—1990, של חבר הכנסת גדליה גל: הצעת חוק השיפוט הצבאי (ביקורת שיפוטית על הליכי המעצרוקיצורים), התשנ"א—1990, של חברי הכנסת א' רובינשטיין, ש' וייס וא' לין: הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון — מענק אבטלה), התשנ"א—1990, של חבר הכנסת יהודה פרח: הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון — מענק אבטלה), התשנ"א—1990, של חברי הכנסת ר' כהן, ש' אלוני, ש' ארבלר אלמחלינו, א' נמיר, ע' פרץ וי' צבן: הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון — הגנת חושפי שחיתות), התשנ"א—1990, של חברי הכנסת א' רובינשטיין וא' לין: הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (תיקון סעיף 64), התשנ"א—1990, של חבר הכנסת יצחק לוי.

עוד הונחו על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: רצח השלושה כשכונת בקעה בירושלים. תורה.

היו"ר ש' וייס:
הודעה למוזכיר הכנסת.

מוזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
כרשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת — הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 24), של חברת הכנסת אורה נמיר.

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 36), התשנ"א—1990; הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 25), התשנ"א—1990.

לדיון מוקדם — הצעת חוק המקרקעין (תיקון — הצמדת רכוש משותף בתמורה), התשנ"א—1990, של חבר הכנסת אברהם פורו; הצעת חוק לתיקון חוק-יסוד: הכנסת (תיקון — התפורות הכנסת), התשנ"א—1990, של חברי הכנסת

ד. שאלות ותשובות

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שר התחבורה להשיב על שאלות.

2519. העלאת מחיר הדלק

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר התחבורה ביום כ"ב בתמוז התש"ן (15 ביולי 1990):

ב-11 ביולי 1990 פורסם כי משרד התחבורה מבקש להעלות את מחיר הדלק לצריכה פרטית כדי לממן בכך חלק מהוצאות המלחמה בתאונות הדרכים.

ברצוני לשאול:

1. האם מס המוטל על בעלי רכב (כגון חלק ממחיר הדלק או אשרת רכב או מכסים על רכב) מיועד באופן ספציפי למלחמה בתאונות הדרכים? אם כן — מה הוא שיעורו?

2. מה הוא הסכום המיועד כיום למלחמה בתאונות הדרכים? אם הסכום אינו מספיק, האם העלה השר את נושא התקציב בנושא זה בפני הגורמים הנוגעים בדבר? אם כן — מה היתה התוצאה?

3. האם יש בידי המשרד תוכניות ספציפיות? אילו הן? מה היא עלותן?

4. האם נכון כי בכסף שרוצה המשרד לאסוף על-ידי העלאת מחיר הכניסין יש כוונה לשקם את הכבישים? האם מצב הכבישים מהווה גורם רציני בתאונות הדרכים? מה הוא אחוז התאונות שבהן מצב הכביש הרעוע היה הגורם? מדוע לא טופל נושא הכבישים עד עתה?

5. האם העלאה שכזאת שונה מאגרה המוטלת על הנהגים? אם כן — כמה? אם לא — האם אין נושא כזה צריך להגיע להחלטת הכנסת?

6. מדוע חייבים רק נהגי המכוניות לספוג את העלאה? מדוע לא הולכי הרגל, הנוסעים באוטובוסים וכו'?

שר התחבורה מ' קצב:

1. המסים שגובה אוצר המדינה מבעלי הרכב, בהיקף של כ-3 מיליארדי שקלים, אינם מיועדים ישירות למימון המאבק בתאונות הדרכים.

2. למאבק בתאונות הדרכים הוקמה קרן בהיקף של 5% מהכנסות ביטוח החובה של כלי הרכב, ששיעורן כ-34 מיליארד שקל בשנה. נוסף על כך, בתקציב משרד התחבורה ובתקציב משרד הבינוי והשיכון — מע"ץ קיימים סכומים נוספים המיועדים לטיפול בנקודות תורפה בטיחותיות. סך כל ההוצאות מקופת אוצר המדינה לנושאי התשתית התחבורתית ולבטיחות בדרכים הוא כ-20% מסך כל גביית המסים מבעלי הרכב.

3. תוכנית-אב לבטיחות בדרכים שהכין משרדי כוללת צורכי ההשקעה בבטיחות במסגרת פעילות המשרדים השונים והרשויות ודורשת תוספת של 383 מיליארד שקל בממוצע לשנה במשך חמש שנים. הנושא עדיין נמצא על סדר-יומה של הממשלה וטרם הסתיים.

4. ב-20 השנים האחרונות הצטבר פיגור של כ-3 מיליארדי שקלים בהשקעות בצורכי התשתית התחבורתית. בשנה האחרונה הוגדלו באופן משמעותי תקציבי התשתית העירונית והבין-עירונית. לצערי, הפער עדיין גדול מאוד ואין

בתקציבי הממשלה כדי לצמצם את הפיגור שנוצר במשך 20 שנים.

5. משרד האוצר מתנגד להכנסה ייעודית ממסים, המיועדת לנושאי תשתית דרכים ובטיחות. משרד התחבורה חומך בהכנסה ייעודית לשם המאבק בתאונות דרכים.

6. הנהגים יהיו הנהנים העיקריים מההשקעות הייעודיות בדרכים.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חסיין פארס.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

האם מוכן כבוד השר לדרוש גם משר האוצר וגם משר המשטרה להגדיל את מצבת כוח האדם כדי לשמור על הדרכים, כדי לשפר את המצב?

שר התחבורה מ' קצב:

גם שר האוצר, גם שר המשטרה וגם אנשי תומכים בהגדלת כוח האדם המיועד לאכיפת חוקי התנועה, היינו מספר שוטרי התנועה. לצערי הרב, קשיים תקציביים עדיין מונעים את הקמת משטרת התנועה, הגם שיחידת תנועה קיימת ממילא במשטרת ישראל.

2649. בוחני נהיגה

חבר הכנסת א' בורג שאל את שר התחבורה ביום ד' בחשוון התשנ"א (23 באוקטובר 1990):

בעיתון "ירושלים" מיום 12 באוקטובר 1990 התפרסמה כתבה, שלפיה שיעור ההצלחה של הנבחנים לצורך קבלת רישיון נהיגה ירד בשנה האחרונה מ-40% ל-25%. שכר הבוחנים צמוד למספר הבחינות.

ברצוני לשאול:

1. האם, נוכח הנתונים, מוכן השר להורות על בדיקת הנושא?

2. האם מוכן השר למנות מבקרים לפיקוח על הבוחנים?

3. האם מוכן השר לשקול ביטול הצמדת משכורת הבוחנים למספר הבחינות?

4. ככל הידוע לי, התלוננו נבחנים רבים על כישולן בטסט כתוצאה שווא, אם על-ידי ערעור ואם על-ידי פנייה למשרד הרישוי: מה הם הנתונים ההשוואתיים הארציים של כישולן והצלחה בבחינות הנהיגה בשנה שלפני תחילת מענק הפרמיה על טסטים ובשנה שאחר כך?

שר התחבורה מ' קצב:

1 — 4. מאז אוקטובר 1989 מועסקים בוחני הנהיגה על-פי חוזה עבודה מיוחד שביטל את נושא הפרמיות.

מאז חודש יולי 1990 הנהגנו שינוי משמעותי וחדשני במתכונת מבחני הנהיגה. במסגרת המתכונת החדשה נדרשים הנבחנים לגלות יותר ידע וזימונות בנהיגה. משך מבחני הנהיגה הוארך, והבוחנים נדרשו לבחון את מידת השליטה ברכב, לרבות נהיגה כתנאים מכבידים יותר, ואכן אחוז ההצלחה בבחינות ירד מסיבה זו.

בתקופה שבין אוקטובר 1989, עת הוחל בהעסקת בוחני הנהיגה באמצעות חוזה עבודה, לבין חודש יולי 1990, העת

ברצוני לשאול:

1. האם נכונה טענה זאת?
2. אם כן — מה היא הסיבה להעלאת מחירי התחבורה הציבורית?
3. מתי צפויה העלאת המחירים?

תשובת שר התחבורה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

טרם הוחלט על העלאת תעריפי הנסיעה בתחבורה ציבורית, וממילא לא נקבע מועד להעלאת תעריפי הנסיעה.

2703, 2736, 2792. פיטורי בוחני נהיגה

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר התחבורה ביום י"ח בחשוון התשנ"א (6 בנובמבר 1990):

ב-30 בנובמבר 1990 אמורים להתבצע פיטורים של בוחני נהיגה, לטענתם, נעשה הדבר כדי למנוע קביעות.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים שנמסרו לי נכונים?
2. אם כן — מה היא סיבת הפיטורין?
3. אם יבוצעו הפיטורין, האם תיפגע מלאכת הרישוי ויתארך התור?

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שר התחבורה ביום כ"ה בחשוון התשנ"א (13 בנובמבר 1990):

ממכתב שהגיע אלי מבוחני נהיגה באגף הרישוי עולה, כי בוחנים העובדים יותר מ-24 חודשים יפוטרו בתאריך 30 בנובמבר 1990, כדי שלא יקבלו קביעות.

במכתבים הם מציינים: א. עובדי המשרד מועסקים על-פי חוזה אישי, שבו נאמר, על-פי סעיף 16.414 בתקשי"ר — חקנון שירות — המדינה, כי ניתן להעסיק את העובד תקופה של עד חמש שנים בלי שתקופת עבודתו זו תצריך מתן קביעות. וכמו כן — חוזה זה ניתן להארכה לתקופה נוספת של חמש שנים; ב. הבוחנים הודיעו לראשי משרד התחבורה, כי הם מוכנים לחתום על מסמך שבו יוותרו על קביעות.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים שנמסרו לי על-ידי הבוחנים הם נכונים?
2. אם הנתונים נכונים, מה ההיגיון הכלכלי של פיטורי עובדים, העובדים הכשרה של חודשים, לאחר שנתיים?
3. האם נכון משרדך לשקול שינוי מדיניות זו?

חבר הכנסת ד' ליבאי שאל את שר התחבורה ביום כ"ה בחשוון התשנ"א (13 בנובמבר 1990):

הובא לידיעתי, כי כמה בוחני נהיגה העובדים באגף הרישוי קיבלו הודעות פיטורין שתוקפן ליום 30 בנובמבר 1990, בנימוק שמבקשים למנוע מהם קביעות כעבודה.

ברצוני לשאול:

1. האם נשלחו לאחרונה מכתבי פיטורין לבוחני נהיגה?
2. אם כן — מה היא העילה לפיטוריהם?

שבה הופעלה המתכונת החדשה של מבחני הנהיגה — לא חלה ירידה באחוז המצליחים בבחינות הנהיגה.

לכן, אין קשר בין תנאי חווי ההעסקה של הבוחנים לבין אחוז ההצלחה בבחינות הנהיגה המעשיות.

קיימת ביקורת מקצועית מתמדת על עבודת הבוחנים, ובכל משרד וסניף רישוי בארץ יש מפקח לנושא.

הבוחנים מועסקים על-פי חוזה עבודה מיוחד. בתנאי העסקה בחוזה נקבע, כי בוחן במשרה מלאה יבצע 16 מבחנים מעשיים בנהיגה ליום עבודה של תשע שעות. הפרמיות בוטלו.

זכות הערר קיימת לכל נבחן בפני רכיב-בוחן מקומי. ערר זה נבחן מול הבוחן והמנהל המקצועי של בית-הספר לנהיגה.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם בורג.

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, אני רוצה להכין היטב את תשובתך. בשאלתי שאלתי אותך, האם יש קשר בין השינוי שאחם הכנסתם בהגדלת מכסות בחינות הנהיגה, שכתוצאה ממנו באמת גדלה המכסה מ-10 בחינות ל-16 בחינות, אבל אז הם מצאו את עצמם בסופו של דבר בלי תורים וכלי עבודה, ולכן יש להם אינטרס להכשיל. זאת משום שהשינוי השני שהכנסתם הוא ששכר הבוחנים צמוד למספר הבחינות שהם מקיימים. אתה מקיים יותר בחינות, יש לך יותר שכר. האם אתה אומר לי, שהשינוי השני שהכנסתם באוקטובר בוטל?

שר התחבורה מ' קצב:

אין שום קשר בין תנאי חווי ההעסקה של הבוחנים לבין אחוז הנכשלים. אחוז הכישלון לא השתנה מאז הנהגנו את חווי ההעסקה המיוחדים. החמרנו במבחני הנהיגה המעשיים לקבלת רישיון נהיגה. ההחלטות היו משמעותיות ביותר, והן אכן הגדילו את אחוז הנכשלים.

אברהם בורג (המערך):

השאלה היא, אם זה קשור בשכר. האם ככל שאתה עושה יותר מבחנים, אתה מקבל יותר שכר?

שר התחבורה מ' קצב:

ככל שעורכים יותר בחינות הבוחנים מקבלים יותר שכר. אין פרמיות, בניגוד למה שהיה בעבר.

היו"ר ש' וייס:

בשאילתות אין מתווכחים.

שר התחבורה מ' קצב:

מאחר שהדבר נאמר, אני מבקש להעמיד את חבר הכנסת בורג על טעותו. אין שום קשר. כל הטענות שלך אינן נכונות.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש להשיב על שאילתא מס' 2650, של חבר הכנסת גולדברג.

שר התחבורה מ' קצב:

אני אשיב עליה אחר כך.

2675. התייקרות הנסיעות בתחבורה הציבורית

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר התחבורה ביום י"א בחשוון התשנ"א (30 באוקטובר 1990):

בעיתון "מעריב" מיום 22 באוקטובר 1990 נטען, כי הנסיעות בתחבורה הציבורית יתייקרו ככל הנראה ב-20%.

דוד ליכאי (המערך):

אדוני השר, האם אתה יכול להבהיר לכנסת, מי הוא אותו גורם חיצוני שלידו יימסר ניהול מבחני נהיגה? השאלה המטרידה אותי היא זו: כל עוד הם עובדי משרדך, חל עליהם התקשי"ר, חלות עליהם הוראות מסוימות של החוק הפלילי, למשל, איסור קבלת טובת הנאה. לא כל קבלת טובת הנאה היא שוחד, אלא אם היא נעשית על-ידי עובד ציבור כהגדרתו בחוק. השאלה היא, האם כל האספקטים האלה נבחנים כאשר באים להטיל תפקיד כל כך חשוב ככוח על מה שאדוני מגדיר "גורם חיצוני".

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, אדוני השר.

שר התחבורה מ' קצב:

לחבר הכנסת חנן פורת: ההסדר המוצע על-ידך מקובל עלי. את השאלות הדואות אתה צריך להפנות למשרד האוצר, כמי שממונה על נציבות שירות המדינה. נציבות שירות המדינה נמנעת מהארכת חוקי החוזים האישיים מעבר ל-24 חודש, מכיוון שהחוזים על החוזים האישיים עלולים לפרש זאת כקבלת קביעות. ההסדר מקובל עלי. נציבות שירות המדינה בדקה זאת והיא מתנגדת לכך, כי הדבר יוצר מעמד כלשהו של קביעות לעובד החתום על חוזה אישי.

התשובה על השאלה של חבר הכנסת ליכאי פשוטה: גם על עובדים במעמד של חוזה אישי חלות כל ההגבלות של שמירת טוהר המידות. את החוזה אינני מכיר, אני מציע ליושב-ראש הוועדה לביקורת המדינה לבחון את החוזה, ואם יש לו הערות, שיואל להעביר אותן לנציבות שירות המדינה, כי היא הצד המאשר את החוזים בין בוחני הנהיגה לבין נציבות שירות המדינה.

ההסדר הזה הקל מאוד על ציבור הנבחנים. כפי שאמרתי קודם, לפני כן ההמתנה לטסט נמשכה שישה שבועות חודשים. כרגע, בתוך פחות מחודש הנבחן יכול לקבל מועד לבחינה. זו הקלה גדולה מאוד לציבור.

2725. כרטיסי חנייה

חבר הכנסת י' צור שאל את שר התחבורה ביום י"ח בחשוון התשנ"א (6 בנובמבר 1990):

בערי גושרין קימים כרטיסי חנייה שונים, לפי תחום השיפוט של כל עיר. דבר זה מכביד על האזרחים.

ברצוני לשאול:

האם יפעל משרד התחבורה כדי להבטיח האחדות הכרטיסים בכל היישובים? אם לא — מדוע?

תשובת שר התחבורה מ' קצב:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כל הסמכויות בענייני חנייה נתונות על-פי החוק בידי הרשויות המקומיות.

2. כל רשות מקומית מפרסמת חוקי עזר עירוניים בעניין העמדת רכב, חנייתו ומחירי החנייה.

3. חלק מחוקי העזר של הרשויות המקומיות כוללים הכרה הדרית בכרטיסי חנייה של רשויות שונות.

4. המפקח על התעבורה נבדק לפנות שוב אל מרכז השלטון המקומי בנוי.

3. האין בהחלפת בוחני הנהיגה כדי לפגוע באיכות הבחינות ובתקינותן?

4. המפוטרים כותבים לחברי הכנסת. כי "הטיפול של משרד התחבורה מסתכם בשליחתנו לגורמים אחרים, כמו ההסדרות ונציבות שירות המדינה, וגורמים אלה מפנים אותנו חזרה למשרד התחבורה. מה היא תגובת השר על טענה זו?

שר התחבורה מ' קצב:

א. עד חודש אוקטובר 1989 היו כ-70,000 ממתנים למבחני נהיגה מעשיים ברחבי המדינה. זמן ההמתנה הממוצע למבחן היה חמישה — שבעה חודשים. מאז אוקטובר 1989, עם יצירת צורת ההתקשרות הנוכחית עם בוחני הנהיגה, הבאנו לקיצור משך ההמתנה למבחני הנהיגה תוך שיפור מתכונת הבחינות.

כיום ההמתנה למבחן היא עד חודש ימים בלבד, אורך המבחן הוא כ-30 דקות, והוא כולל מרכיבים נוספים לבדיקת יכולת הנהיגה של הנבחן.

ב. ועדת השרים קבעה בהחלטה מתאריך 14 ביוני 1987 כדלקמן: "הטיפול בבחינות נהיגה עיוניות ומעשיות יועבר ממשרד התחבורה לגורם חיצוני, ציבורי או פרטי".

בתאריך 22 ביוני 1989 סוכם עם משרד האוצר על העברת ביצוע מבחני הנהיגה לבוחנים שיועסקו על-פי חוזים אישיים. כמורכב סוכם, כי לאחר תקופת מעבר, שתסתיים במרס 1990, לא ייעשו מבחני נהיגה על-ידי בוחני משרד התחבורה הקבועים.

ג. משרדנו מתקצב מדי שנה להעסקת עד 90 בוחני נהיגה, המועסקים מ-1 באוקטובר 1989, לפי הביקוש הקיים. התשלום לבוחנים נעשה על-פי כמות המבחנים בפועל.

אין בדעת נציבות שירות המדינה לשקול אפשרות הארכת תקופת העסקה מעבר ל-24 עד 36 חודש, הואיל ומדובר, כאמור, במשימה חולפת ובלתי צמיתה.

ד. העסקת בוחני הנהיגה במחוזות קבועים של עד שלוש שנים מאפשרת שמירת רמת-שירות טובה לציבור, שיפור איכות המבחנים והבטחת זמן המתנה סביר למבחן נהיגה מעשי.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חנן פורת. מזמן לא היה לנו קהל כה גדול של חברי כנסת המאזינים לתשובות על שאלות. אני מבקש שלא להפריע.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר התחבורה, ניהלתי מגע אישי עם בוחני הנהיגה והתברר לי שהם עצמם מוכנים — והם גם העבירו את זה בכתב — לחתום על כתב התחייבות, שהם אינם דורשים קביעות, מוכנים לוותר על הקביעות. הם מציינים, שבשעה שפוטרו אותם, נטלו בוחנים אחרים מתוך רצון להבטיח את האי-קביעות. אין פה רק צמצום של מספר הבוחנים, אלא יש פה תחלופה מתוך מגמה למנוע את הקביעות. אינני רוצה להתנצח, אבל אודה לשר אם ידווק את הדברים בשטח כדי לברר, ואז יתברר לו שאכן כך הדבר והוא מחייב תיקון גם מבחינה אתית וגם מבחינת היעילות של מבחני הנהיגה.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד ליכאי.

2650. תרגום שלטי הוריה לאנגלית

חבר הכנסת י' גולדברג שאל את שר התחבורה ביום ד' בחשוון התשנ"א (23 באוקטובר 1990):

על צירי הכבישים יש שלטי הוריה בעברית ובאנגלית. הכתובות באנגלית אינן מתורגמות אלא מהוות תרגום חופשי מאותיות עבריות לאותיות אנגליות. לדוגמה — השילוט במחלף רכבת. צפון בכביש "נתיבי איילון" כתל-אביב המציין בעברית "רכבת" ובאנגלית "Rakevet".

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע לשר על כך?

2. האם אין בכך החטאה של המטרה שלשמה נכתבו שלטים באנגלית?

3. מה בדעת השר לעשות בנדון?

שר התחבורה מ' קצב:

1. השלטים אינם תרגום לאנגלית אלא תדפיס השמות באותיות לטיניות.

2. האמנה הבין-לאומית בנושא זה מחייבת כל מדינה שבה משתמשים באל"ף-בית שונה לדאוג לתדפיס השמות בדרך זו.

3. הנושא בסמכות ועדת השמות הממשלתית, שבה חברים נציגי משרדי הבינוי והשיכון והפנים, קרן-הקיימת לישראל והסוכנות היהודית.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גולדברג.

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
כבוד השר, כפי שידוע לך, השילוט באנגלית מיועד לך, שחייבים המגיעים לארץ אכן יתמצאו באתרים השונים. לא יעלה על הדעת שנכתוב את המשמעות העברית בלי לכתוב את השם כפי שהוא נקרא באנגלית. לכן התיר אינו יודע מה אומר השילוט. אם כך, אין כלל טעם בשילוט באנגלית.

שר התחבורה מ' קצב:

יש סימנים בין-לאומיים ברורים וידועים. לדרך לנמל התעופה, ככל העולם, יש סימון ברור, מוגדר ומקובל. לדוגמה, אם יש שלט שמוביל לרחוב הרכבת, לא יעלה על הדעת שייכתבו תרגום אנגלי של המונח רכבת, כי אם התיר יבוא וישראל איפה רחוב ה-Train או ה-Railway, ואיש לא ידע איפה זה. מוטב שייכתב The Rakevet street. כך הוא יוכל לומר לאזרח הישראלי בדיוק איזה רחוב הוא רוצה. לכן יש היגיון בסימון הזה.

היו"ר ש' וייס:

תודה לשר התחבורה על התשובות. אני מזמין את סגן שר האוצר יוסף עזון להשיב על שתי שאלות.

2678. חובת הטבעת פרטים אישיים על שיקים

חבר הכנסת י' לוי שאל את שר האוצר ביום י"ח בחשוון התשנ"א (6 בנובמבר 1990):

מערכת הבנקאות בישראל מחייבת את מזמיני המחאות

חדשות לרשום על גבי ההמחאות את שמם ואת מספר תעודת הזהות שלהם.

מאחר שיש כאן לכאורה חשיפת פרטים של אזרחים, ברצוני לשאול:

1. מי החליט על שינוי מדיניות בנושא זה?

2. האם החלטה זו מעוגנת בחוק או בתקנות?

3. מדוע לחייב אדם מראש לרשום את פרטיו האישיים על גבי ההמחאה?

4. כיצד תנהג כלפי החלטה זו?

תשובת סגן שר האוצר י' עזון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 4. חובת הטבעת פרטי הזהות האישיים על שיקים נתקבלה בכנסת בחקיקה ראשית (תיקון מס' 9 לחוק ההוצאה לפועל, ס"ח התשמ"א עמ' 136) ובתקנות שפורסמו על-ידי שר המשפטים ביום 5 באפריל 1990 (ק"ת 5261) ואושרו על-ידי ועדת החוקה, חוק ומשפט. היוזמה לתיקון באה במקביל מוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת וממשרד המשפטים, ואינה נובעת ממדיניות שנקבעה על-ידי מערכת הבנקאות או בנק ישראל.

יש לציין שהנושא נדון בוועדה בין-מוסדית המטפלת בנושא שיקים ללא כיסוי וקיבל, לאחר דיון מעמיק, גם את ברכתה של ועדה זו. בוועדה חברים נציגי משרדי המשפטים והתעשייה והמסחר, בנק ישראל, ארגוני הצרכנים, ארגוני הסוחרים והבנקים.

2679. כלילת מירוצי סוסים בתחום

ההימורים בספורט

חבר הכנסת א' גמליאל שאל את שר האוצר ביום י"ח בחשוון התשנ"א (6 בנובמבר 1990):

נודע לי כי המועצה להסדר הימורים בספורט נערכה להסדיר את נושא מירוצי הסוסים בישראל כספורט וכהימור מקובל בישראל.

ברצוני לשאול:

1. האם מידע זה נכון?

2. מה נעשה עד כה בנושא זה?

3. כיצד יפעל שר האוצר בנושא זה?

סגן שר האוצר י' עזון:

1. המועצה להסדר הימורים בספורט יכולה להנהיג תוכניות הימורים חדשות רק באישור שר האוצר ושר החינוך.

2. שר האוצר טרם אישר תוכנית כזאת.

3. שר האוצר מינה ועדה ציבורית לבחון את נושא ההגדרות וההימורים. הוועדה עומדת להגיש את המלצותיה בקרוב, ורק אחרי עיון בהמלצות הוועדה יחליט שר האוצר על מדיניותו בנושא זה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

ה. הודעת הממשלה על הקמת משרד לענייני ירושלים ועל מינויים של סגני שרים

לעיריית ירושלים (מענק הבירה) באישור ועדת הכספים של הכנסת. (ב) לירושלים ייתנו עדיפויות מיוחדות בפעילויות של רשויות המדינה לפיתוחה של ירושלים בנושאי משק וכלכלה ובנושאים אחרים. (ג) הממשלה תכונן גוף או גופים מיוחדים לביצוע סעיף זה."

חברי הכנסת, זה לא כבר פנה אלי ראש עיריית ירושלים, טדי קולק, וביקש לקבוע מחדש את ועדת השרים לענייני ירושלים. במכתבו מיום ה' בחשוון התשנ"א — 24 באוקטובר 1990, כתב לי: "סימן השאלה שמציבים גורמים בעולם סביב מעמדה של ירושלים, דבר העומד מול אחדות הדעות המשותפת לכולנו בדבר שלמותה ואחדותה של העיר — מגדיל את החשיבות של חיווק מעמדה של ירושלים והתמודדות עם בעיותיה של העיר". ראש העיר הוסיף, כי ירושלים העומדת בעדיפות גבוהה לקליטת עלייה, דבר המחייב הערכות רחבת היקף בתחומי הדיוור, התעסוקה, הבסיס הכלכלי של העיר ועוד. כמו כן ציין, כי האירועים הביטחוניים בעיר מחייבים הסדרי ביטחון הכרחיים ודחופים. כמו אבטחת מוסדות חינוך ותאורה במקומות רגישים, שלהם דרוש תקציב.

ראש העיר ביקש לקבוע ישיבת ממשלה מיוחדת לנושא ירושלים, שבה יוצגו בעיות העיר, ובסיכומה תיקבע ועדת השרים לענייני ירושלים, אשר תקבל סמכויות מיוחדות, וסיים באומרו: "רק כך נוכל להתמודד נכון ובשיתוף פעולה מול הקשיים החיצוניים והפנימיים, ותוך מצוי האפשרויות, האדירות שגל העלייה המגיע לארץ נותן למדינה בכלל ולירושלים בירת ישראל הנצחית במיוחד."

חברי הכנסת, אני מסכים לעיקרי דבריו של ראש העיר. ואכן בישיבת הממשלה אתמול הקימונו ועדת השרים מיוחדת לענייני ירושלים, בראשותי.

לאחרונה גם עסקה ועדת השרים לענייני עלייה בהרחבת תחומי העלייה בירושלים. עם זאת החלטנו, כי יש מקום להעלות ענייני ירושלים בחר שאת למישור היומיומי של העשייה הממשלתית ולייצג ענייני העיר באורח מלא בעבודתה השוטפת של הממשלה, להפעלת מטה בוועדת השרים לענייני ירושלים, ועלידי כל אלה — לתיאומם ולקידומם של פיתוח העיר כאמור בחוק-היסוד. לשם כך, ומחמת חשיבותה של הבירה, הוחלט להקים משרד בעל מעמד מיניסטריאלי. בראש המשרד יעמוד ראש הממשלה. סגן השר שיכהן במשרד לענייני ירושלים, ויהא זה, כמובן, חבר הכנסת הרב אברהם ורדיגר, איש ירושלים, שיתחב קבע בישיבות הממשלה ובשיבות ועדת השרים לענייני ירושלים, שאותה ירכז. הוא ישתתף בדיונים על התקציבים הנוגעים לירושלים וייצג את הממשלה בכנסת בנושאי ירושלים.

אין בכך כדי לגרוע מחוק הרשות לפיתוח ירושלים, שנחקק בשנת התשמ"ח — 1988. תפקידי הרשות הם ליוס פעולות ותוכניות לפיתוח העיר, לעודד יוזמות, לתאם בין גופים, לספק מידע ולייעץ בתכנון ובהקמת מפעלים כלכליים בירושלים. הממשלה ראתה צורך, כי המשרד המוצע ישים לא אלה במישור הממלכתי הגבוה, ואכן ברעתה להקדיש לכך את הדיונים הנוצצים.

כאמור, מתבקש אישורה של הכנסת להחלטת הממשלה.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הודעת הממשלה על הקמת משרד לענייני ירושלים ועל מינויים של סגני שרים. את ההודעה ימסור ראש הממשלה. אדוני ראש הממשלה, בבקשה.

ראש הממשלה י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להודיע לכנסת, כי בהתאם לסעיף 34 לחוק-יסוד: הממשלה, אישרה הממשלה אתמול את מינויו, על-ידי שר העבודה והרווחה, של חבר הכנסת מנחם פרוש לכהונת סגן שר במשרד העבודה והרווחה, ואת מינויו, על-ידי ראש הממשלה, של חבר הכנסת הרב שמואל הלפרט, לכהונת סגן שר במשרד ראש הממשלה. אני מאחל לשני סגני השרים הצלחה במילוי תפקידיהם.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

האם אלה סגני שרים במעמד של שרים?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת צירלי ביטון, שאלתך נשמעה. ראש הממשלה ימסור הודעה כהונתו, ואנחנו ממשיכים. הוא שמע. אם הוא ירצה להגיב — זאת זכותו. זאת לא חובתו של ראש הממשלה. הדיון יתקיים מחר.

ראש הממשלה י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה קיבלה אתמול את ההחלטה הבאה:

"א. בהתאם לסעיף 4(ג) לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל ולסעיף 33(א) לחוק-יסוד: הממשלה, להקים משרד לענייני ירושלים.

ב. סמכויות המשרד יכללו תיאומם וקידומם של פיתוח ירושלים על-פי סעיף 4 לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל; 2. המשרד יהיה מטה לוועדת השרים לענייני ירושלים;

ג. ראש הממשלה יכהן כשר לענייני ירושלים;

ד. להביא החלטה זו לאישור הכנסת בהתאם להוראות חוק-יסוד: הממשלה."

אני מתכבד אפוא לבקש בשם הממשלה אישור הכנסת להחלטה.

לרקע הדברים עלי לומר: חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל, שנחקק לפני עשור, קבע, כי ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל ומקום מושבם של נשיא המדינה, הכנסת והממשלה ובית-המשפט העליון. כן קבע החוק, כי "המקומות הקדושים יהיו שמורים מפני חילול וכל פגיעה אחרת ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הגישה של בני הדתות אל המקומות המקודשים להם או ברגשותיהם כלפי אותם המקומות". לא למותר להזכיר סעיף זה בימים אלה, שכן מדינת ישראל שומרת מכל משמר על חופש גישתם של בני כל הדתות למקומותיהם הקדושים בירושלים ועל רגשותיהם; לא כך נהגו הירדנים בשנות שלטונם, כשרמסו כל קודש, ניתצו בתי-כנסיות ושיכרו מצבות כדי להניחן בחזרי רחצה ושירותים.

סעיף 4 לחוק-היסוד קבע כלהלן: "4. (א) הממשלה תשקוד על פיתוחה וגשוגה של ירושלים ועל רוחות תושביה על-ידי הקצאת משאבים מיוחדים, לרבות מענק שנתי מיוחד

כסגן שר במשרד העבודה והרווחה, ישתתף באופן קבוע בישיבות הממשלה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, יש לי הודעה חשובה לגבי סדרי הדיון. אני מבקש להקשיב. אני מודיע בזאת: א. חבר הכנסת חיים רמון הגיש רשימת חתימות של 30 חברי הכנסת המבקשים לקיים דיון. אני מודיע בזאת, שהדיון יתקיים, על-פי סעיף 35 לתקנון, בישיבת הכנסת מחר; ב. הקמת משרד חדש טעונה אישור הכנסת. על כן יתקיים מחר דיון והכנסת תצביע על כך; ג. סגני שרים, על-פי סעיף 34 לחוק-יסוד: הכנסת, כאשר יש הודעת ראש הממשלה, הם נכנסים לתפקידם. לפיכך מרגע זה ואילך הם נכנסו לתפקידם כסגני שרים. מחר, כאמור, יתקיים הדיון. ואנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעיר הערה לסדר.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, על-פי החלטת בג"ץ, חובה להניח את ההסכם הקואליציוני על שולחן הכנסת 24 שעות לפני הדיון, אם אינני טועה. אני אינני רואה על שולחן הכנסת את ההסכם הקואליציוני שכחוצאה ממנו הוכאו המשרות, התפקידים והמשרדים לאישור הכנסת.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ויינשטיין, אנחנו מבררים את העניין. חבר הכנסת חיים רמון, בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, ראש הממשלה מסר כאן למעשה שלוש הודעות. הוא מסר הודעה אחת על מינוי סגני שרים, וכך אמרת, ואני מבקש שהדיון על כך יהיה בנפרד. אחר-כך הוא מסר הודעה הקשורה להקמת משרד, בלי שהוא יכול בינתיים להודיע על מינוי סגן שר. לכן נכנסו לתפקידם, ואני מברך אותם, שני סגני השרים, חבר הכנסת פרוש וחבר הכנסת הלפרט, בשעה שלחבר הכנסת ורדיגר נצטרך לאחל איחולים רק מחר. לאחר אישור המשרד, כי הוא לא הודיע על מינוי סגן שר במסגרת ההודעה הרגילה על מינוי סגני שרים.

אחר-כך מסר ראש הממשלה הודעה מדינית לכנסת. הוא מסר הודעה לרגל יום השנה לבואו של סאדאת. אני מבקש לצרף 30 חתימות ולקיים דיון על ההודעה המדינית שמסר ראש הממשלה.

היו"ר ש' וייס:

לגבי ההערה של חבר הכנסת שחל, אנחנו נבקש ממזכיר הכנסת, היושב עמנו כאן, שיפנה לממשלה כדי שתניח את ההסכמים הקואליציוניים על שולחן הכנסת. זה עניין אחד, והוא יוסדר.

לגבי העניין של מינוי סגני שרים, נדמה לי, שראש הממשלה לא הודיע את שמו של חבר הכנסת ורדיגר כסגן שר.

קריאות:

הודיע.

היו"ר ש' וייס:

הוא לא הודיע, כי המסגרת החוקית ידועה לראש

היו"ר ש' וייס:

אדוני ראש הממשלה, ברשותך, יש כאן חבר הכנסת שרוצה לשאול שאלה. אתה רוצה להשיב?

ראש הממשלה י' שמיר:

רגע אחד, אני עוד לא סיימתי את ההודעה שלי.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה. אולי בהמשך תהיה גם התשובה.

ראש הממשלה י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום לפני 13 שנה הגיע נשיא מצרים סאדאת לביקורו ההיסטורי בישראל. הביקור וקבלת הפנים שניתנה לו בירושלים — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יהושע מצא (הליכוד):

דרי צוקר, אולי תשב.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מצא, ראה מה שעוללת עם הרצון הטוב.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה מאפשר להם — — —

היו"ר ש' וייס:

אני לא מאפשר, אני מרגיע אותם, ואל תעזור לי. לא להפריע.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, לא להפריע.

ראש הממשלה י' שמיר:

אני חוזר: היום לפני 13 שנה הגיע נשיא מצרים, אנואר סאדאת, לביקורו ההיסטורי בישראל. הביקור וקבלת הפנים שניתנה לו בירושלים על-ידי ממשלת ישראל בראשות מר מנחם בגין, ועל-ידי העם בישראל, פתחו תהליך שהוליד, כתום תקופת משא-ומתן ממושכת, את הסכמי קמפ-דייוויד וחווה השלום עם מצרים.

ידה של ממשלת ישראל מושטת גם כיום, כמאז הכרזת עצמאותנו ואילך, לכל המדינות השכנות, לשלום. מטרה זו, המעוגנת ביוזמת השלום של הממשלה מיום 14 במאי 1989, המבוססת על הסכמי קמפ-דייוויד, המצויה בקווי היסוד של הממשלה, והחירותה בראש ובראשונה בלבבות — ניצבת תדיר לנגד עינינו.

גד יעקבי (המערך):

הרי אתה לא תמכת בהסכמי קמפ-דייוויד.

ראש הממשלה י' שמיר:

מירושלים, עיר השלום, אנו קוראים לשלום לכל שכנותינו וכן לערכי ארץ-ישראל שעמם אנחנו חיים. בצד זאת נמשיך לשקוד מכל משמר על ביטחון ירושלים, ביטחון כל תושביה, כדברי הנביא ישעיהו: "למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט, עד יצא כנגה צדקה וישועתה כלפיד יבער — — — על חומתך ירושלם הפקדתי שמרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו — — —".

אדוני היושב-ראש, רציתי להוסיף משהו שדילגתי עליו: סגן השר, הרב מנחם פרוש, שיחממה, לאחר אישור הכנסת,

חבורת ו', ישיבה רכ"ט

— הודעת הממשלה על הקמת משרד לענייני ירושלים ועל מינויים של סגני שרים:
הצעת חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות (תיקון מס' 5) —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת רן כהן, בבקשה. ואני מבין שזו הערה אחרונה לסדר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני לא מעיר, אדוני, אני באמת רוצה לשאול אותך שאלה, כמי שמנהל את הישיבה. מאחר שראש הממשלה בהודעתו כך את הקמת המשרד לענייני ירושלים עם המינוי של השרים מאגודת ישראל וההסכם הקואליציוני —

היו"ר ש' וייס:

סגני השרים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — אני לא הבנתי האם, לדוגמה, כאשר יחבטל ההסכם הקואליציוני יחבטל גם המשרד לענייני ירושלים באופן אוטומטי, או שזה נשאר נסתר? — כי הלא לא מצאו לנכון להקים משרד עד עכשיו, בלי שהאגודה הצטרפה לקואליציה. מה ההסבר לעניין?

היו"ר ש' וייס:

אחרי שחבר הכנסת רן כהן נתן את התשובה, אני אשאל עכשיו את השאלה. העניין פשוט מאוד. הרי ברור לך, חבר הכנסת רן כהן, שמחר יש דיון, והטעון הזה שהעלית עכשיו הוא טעון מעניין מאוד לצורכי הדיון מחר. תהיה לך מחר הזדמנות להתדיין גם בסוגיה החוקתית או הקואליציונית או הפוליטית הזאת.

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר-היום.

הממשלה, ראש הממשלה גם היה בעבר יושב-ראש הכנסת, הוא מכיר היטב את הכללים. לכן, אין כאן פגם. אם אכן יאושר מחר הנושא של הקמת המשרד, נפעל בהתאם גם לגבי הנושא של סגן שר. זה מובהר עכשיו לחלוטין.

אם חוגש בקשה, עם 30 חתימות כדרוש, לפי סעיף 35 לתקנון, יתיקיים גם דיון בנושא 13 שנה לבואו של סאדאת וראשית תהליך השלום.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להצטרף לבקשתו של חבר הכנסת שחל לגבי ההסכמים שנחתמו. אני מבקש, שבמקביל יונחו הסכמי המערך עם אגודת ישראל.

חיים רמון (המערך):

גם אם לא היית מבקש, היינו מניחים.

יהושע מצא (הליכוד):

על מנת להשוות את ההסכמים.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מאפשר לכם את ההערות, כי הן ההערות לסדר.

חבר הכנסת מצא, ההסכמים כבר הונחו בשעתם. אתה תוכל להפעיל את העזרת הפרלמנטרית שלך, שתצלם אותם ותעשה השוואה. נפנה גם את תלמידי מדע המדינה למחקר משווה של קואליציות.

יהושע מצא (הליכוד):

אני ביקשתי לראות את ההסכמים החתומים.

ו. הצעת חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות (תיקון מס' 5), התשנ"א — 1990 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' וייס:

סליחה, גברתי. חברי הכנסת, חבר הכנסת אליקים העזני, חבר הכנסת גרשון שפט, חבר הכנסת ידי צוקר, חבר הכנסת מיכה גולדמן. חברי הכנסת. את השלב הראשון של עין הסערה עברנו. אני מבקש לאפשר קיום דיון שקט. חבר הכנסת רמון, חבר הכנסת האשם מחאמיד, חבר הכנסת ורדיגר, שממחר אתה סגן שר, ואני מאחל לך הצלחה — לא להפריע לנו, בבקשה.

שושנה ארבל-אלמוזלני (יו"ר ועדת הכלכלה):

הנוסח שפניכם כולל שני שינויים: האחד — הקנס על אי-קיום הצו יהיה זה הקבוע בסעיף 61(ג) לחוק העונשין, התשל"ז — 1977, שעניינו קנס בגין עבירה נמשכת. קנס זה הוא כיום בגובה של 450 ש"ח, וכמו שאר הקנסות שנקבעו בחוק העונשין הוא מתעדכן מדי פעם ללא צורך בהליך חקיקה.

השני — נקבע עונש למקרה שבו אדם מכר או העביר לאחר את הדברים שלגביהם ניתן צו סילוק, שהרי במקרה כזה אי-אפשר להאשימו בעבירה נמשכת. העונש הוא קנס לפי סעיף 61(א)(ב) לחוק העונשין, כיום — 4,000 ש"ח, או קנס לפי סעיף 63 לחוק העונשין, דהיינו: פי ארבעה מטובת ההנאה שהופקה עקב העבירה. תיקון דומה הוכנס בסעיף 47 לחוק מועצת הפירות (ייצור ושיווק), התשל"ג — 1977.

תיקון אחר נוגע לסמכותה של ועדת הקנסות ליתן, לאחר הגשת כתב אישום, צו האוסר העברה של רכבים אשר לגביהם

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מזמין עכשיו את חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלני, יושבת-ראש ועדת הכלכלה, להביא בפנינו את הצעת חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות (תיקון מס' 5), התשנ"א — 1990, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. בבקשה, גברתי.

שושנה ארבל-אלמוזלני (יו"ר ועדת הכלכלה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית הצעת חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות (תיקון מס' 5), התשנ"א — 1990. ההצעה עברה בקריאה ראשונה במליאת הכנסת ביום 16 ביולי 1990 והועברה לוועדת הכלכלה לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ההצעה באה להעניק לוועדת הקנסות, הפועלת מכוח חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות, התשי"ט — 1959, סמכות לצוות על השמדת שטחים שנורעו תוך חריגה ממכסות הגידול. סמכות כזאת קיימת לגבי פירות, לפי חוק מועצת הפירות (ייצור ושיווק), התשל"ג — 1973.

ואלה עיקרי התיקונים שהכניסה הוועדה בהצעת החוק. בהצעה נקבע, כי אם לא קיים אדם צו להשמיד ירקות — וצו זה נקרא "צו סילוק" — רשאית ועדת הקנסות להטיל עליו קנס של עד 245 שקלים חדשים לכל יום שבו לא קיים את הצו.

הנוסח שבפניכם כולל שני שינויים — — —

— הצעת חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות (תיקון מס' 5): עבריינותם של ערבים מיהודה, משומרון ומחבל-עזה בתחום "הקו הירוק" —

והוסיפה יושבת-ראש הוועדה בעמוד 3, שסעיף 4 השני הוא סעיף 5. אין הסתייגויות. אנחנו מצביעים עכשיו על הסעיפים מ-1 עד 5, ועד ככלל, בקריאה שנייה. בבקשה, חברי הכנסת.

ה צ ב ע ה	
בעד סעיפים 1 — 5	— 12
נגד	— אין
נמנעים	— אין
סעיפים 1 — 5 נתקבלו.	

היו"ר ש' וייס:

12 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני מודיע שהחוק נתקבל בקריאה שנייה. אנחנו עוברים עכשיו להצבעה בקריאה שלישית של חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות (תיקון מס' 5), התשנ"א — 1990, כפי שנתקבל בקריאה השנייה. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע ה	
בעד החוק	— 12 *
נגד	— אין
נמנעים	— אין
חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות (תיקון מס' 5), התשנ"א — 1990, נתקבל.	

היו"ר ש' וייס:

אני מודיע בואח: 12 בעד, אין נמנעים, אין מתנגדים. החוק נתקבל בקריאה שלישית.

אני מודה ליושבת-ראש ועדת הכלכלה, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו, על העבודה שהיא השקיעה בחוק הזה, לכל היוזמים ולכל מי שטרחו להתקינו. החוק נתקבל. תודה רבה.

ז. עבריינותם של ערבים מיהודה, משומרון ומחבל-עזה בתחום "הקו הירוק" *

הדיון בנושא הזה התקיים לפני שבועיים, והמציאות מתרחשת ומתפתחת במהירות גדולה הרבה יותר משאנחנו מעלים בדעתנו. שכן, בתקופה של השבועיים האלה נוכחנו לדעת, ששוטר במשטרת ישראל, איש משמר הגבול, אינו מרתיע עוד ערבים מיהודה, משומרון ומעזה, והשוטרים עצמם מהווים נשוא להתקפות רצח של יחידים. אני חושב שאין הוכחה טובה יותר מכך שאנחנו איבדנו בישראל את כוח ההרתעה.

בתום הדיון אני רוצה לומר, שהשבת הביטחון האזרחי וחיוזן ביטחון-הפנים בישראל הם, לדעתי, לא רק צו השעה אלא ערך עליון, שהוא עדיף מכל אינטרס אחר. מפעם לפעם, כאשר מדובר על נקיטת צעדים שבאים להשיב את ביטחון-הפנים, אומרים לנו: זה ייצור בעיות במקום אחר. יכול להיות שכן. אבל השאלה היא, מה נמצא אצלנו עליון בסדר העדיפויות. אני חושב, שבמקום העליון בסדר העדיפויות צריך להיות, שאסור שתהיה בישראל תחושה שחיי יהודי הפכו

עשוי להינתן צו סילוק. בהצעה נקבע, כי אפשר לתת צו כזה לתקופה שלא תעלה על 28 ימים.

הנוסח שבפניכם כולל כמה שינויים: משך התקופה של הצו, שייקרא "צו מניעת פעולה", אינו מוגבל בזמן אלא יינתן עד להחלטה אחרת. צו, כאמור, תוכל לתת לא רק ועדת הקנסות אלא גם ועדת ערר, אם הוגש אליה ערר על זיכוי. הצו יכול להינתן אף במעמד צד אחד, ובלבד שהנפגע רשאי לבקש דיון מחדש בנוכחותו. הפר אדם צו מניעת פעולה — אפשר להטיל עליו קנס, כמו במקרה של העברת דברים שניתן לגביהם צו סילוק. קבעה ועדת הקנסות או ועדת הערר שהאדם לא עבר את העבירה שבגינה ניתן צו מניעת פעולה — תפצה אותו המועצה על מלוא הנוק שגרם לו הצו.

תיקון אחר נוגע לפיצויים של אדם אשר חויב בצו סילוק ולאחר מכן זכה בערר על הרישעתו. בהצעת החוק נקבע כי במקרה כזה "תפצה אותו המועצה על מלוא הנוק, לרבות הפסד רווח צפוי שגרם לו הצו". בסעיף המקביל בחוק מועצת הפירות (ייצור ושיווק) מדובר על פיצוי בשל "הנוק הממשי שסבל מחמת הצו".

הנוסח המובא בפניכם לגבי שני החוקים הוא "מלוא הנוק שגרם לו הצו", והכוונה כזה היא — לרבות גם מניעת רווח.

לחוק שבפניכם אין הסתייגויות ואבקשכם לאשרו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת להודיע שחלה טעות בהדפסה.

היו"ר ש' וייס:

כן, סעיף 4 מופיע פעמיים.

שושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת הכלכלה):

סעיף 4 מופיע פעמיים. במקום סעיף 4 השני יבוא סעיף 5.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. זו הצבעה ראשונה היום. אנחנו עוברים, קודם כול, להצבעה בקריאה שנייה. אני מביא להצבעה את חוק המועצה לייצור ושיווק של ירקות (תיקון מס' 5), התשנ"א — 1990, עם התיקון

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: עבריינותם של ערבים מיהודה, משומרון ומחבל-עזה בתחום "הקו הירוק". יביא את התשובה על הדיון הארוך והיסודי שקיימנו כאן חבר הכנסת אוריאל לין. בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצטערתי מאוד על שבמהלך הדיון שהתקיים בנושא החשוב הזה אמר לנו חבר הכנסת שלמה הלל, שר המשטרה לשעבר, שאם שוטרים במדינת ישראל עוצרים ערבי או ערבים מעזה ושואלים אותם מדוע הם עוברים עבירת תעבורה, ואותם ערבים יורדים מהרכב ומכים את השוטר, וזהו בעצם עבירת תעבורה. אני מצטער מאוד, משום שלפי דעתי זה רחוק מלהיות עבירת תעבורה. כאשר מרשים לאנשים שגרים היום ברצועת-עזה, לערבים, להכות שוטר מפני שהוא העיר להם על עבירה על החוק, משמעות הדבר היא, שאנחנו איבדנו את כוח ההרתעה.

הגיע הזמן להיפרד מהשטחים. לא סגר ולא הזיות על טרנספר יעצרו את השנאה ואת האלימות. אנו והפלשתינים זקוקים להפרדה מדינית וכלכלית.

הכנסת קוראת לממשלת ישראל לנקוט את הצעדים הבאים:

א. לפתוח במשאומתן מדיני עם הפלשתינים על הקמת מסגרת מדינית פלשתינית לצד ישראל.

ב. לפעול להפרדה כלכלית הדרגתית בין ישראל לשטחים, על-ידי מתן אפשרות לבניית תשתית כלכלית פלשתינית בגדה המערבית וברצועת-עזה.

ג. לגייס תמיכה כלכלית מסיבית מהקהילה הבין-לאומית למען שלום האזור ורווחתו.

הכנסת קובעת: הגיע הזמן להיפרד מאשליות ולהיפרד מהשטחים. הגיע הזמן שנפנה למשימות האמיתיות של הציונות — קליטת העלייה, הבראת החברה, בניית כלכלה יציבה וביסוס יחסים של שוויון עם אזרחיה הערבים של מדינת ישראל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת מיכה גולדמן להביא הצעת סיכום מטעם המערך.

מיכה גולדמן (המערך):

הצעת סיכום מטעם המערך בנושא עבריינותם של ערבים מיהודה, משומרון ומחבל-עזה בתחום "הקו הירוק":

1. הממשלה בראשות הליכוד, שגרמה לדרדר המצב הביטחוני במדינה, ובמיוחד הידרדרות המצב בירושלים, שנגרמה כתוצאה מחוסר הבנה ומחוסר מנהיגות, גורמים לנוק מדיני לישראל ולפגיעה בתדמיתה.

2. הכנסת קוראת לממשלה להגביר את ביטחון-הפנים, לרכות הגבלת היחרי עבודה בישראל לתושבי השטחים שאין להם רישום פלילי והם רשומים ברשות התעסוקה.

3. הכנסת קוראת לממשלה לחדש את היוזמה המדינית, דבר המהווה תנאי לפירוק המתח ולצמצום העוינות בין תושבי השטחים לאזרחי ישראל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. נצביע תחילה על הצעת הסיכום של סיעות ר"צ, מפ"ם ושינוי, כפי שהוגעה על-ידי חבר הכנסת חיים אורון. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

חבר הכנסת ח' אורון — 26

נגד — 31

נמנעים — 3

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ח' אורון

לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת הסיכום של סיעת המערך. כפי שהובאה על-ידי חבר הכנסת מיכה גולדמן. זו הצבעה מס' 4.

להיות הפקר, או שישראל הפכה להיות גן-עדן לעבריינים ערבים תושבי יש"ע. אני אומר "גן-עדן", משום שהיתה מדיניות מודעת של משרדי המשטרה והביטחון. אני מקווה שהמדיניות הזאת הופסקה, שעל-פיה עבריינים מועדים הידועים כתור שכאלה יכולים להיכנס באין מעצור למדינת ישראל. ידענו שקיימת מאסה אדירה של פשיעה, 23,000, שיכולים בכל עת להיכנס לישראל ולהמשיך לפשוע. אבל החליטו, כמדיניות מוגדרת, שלא למנוע מהם את הכניסה לישראל.

אני רוצה להציע את הדברים האופטימיים הבאים, ברשותך, אדוני היושב-ראש, וזאת גם הצעת הסיכום שלי וכבעם של כל סיעות הקואליציה בנושא זה, כדלהלן:

על שרי הביטחון, המשטרה, העבודה והפנים לפעול מיידית לביצוע הפעולות הבאות —

1. הפסקת העבודה הלא-חוקית בישראל של 70,000 פועלים ערבים תושבי יש"ע, החמרת העונשים בחוק ותגבור האכיפה כנגד מעסיקים הפועלים בניגוד לחוק.

2. איסור השהייה של ערביי יש"ע בישראל יורחב מהשעה 19:00 עד השעה 05:00, ותהיה אכיפה נמרצת של החוק למניעת הליונה הלא-חוקית.

3. הפסקת המגורים הלא-חוקיים של 50,000 מערביי יש"ע בתחום "הקו הירוק".

4. איסור מוחלט של כניסתם לישראל של 23,000 מערביי יש"ע הידועים כעבריינים מועדים.

5. הרחבת מערכת ההגנה העצמית, מתן רשיונות לנשיאת כלי ירייה לבוגרי יחידות קרביות ולשוטרי ישראל; גיבוש מחדש של המשמר האזרחי; לימוד תורת ההגנה העצמית גם בקרב חיילי צה"ל ושוטרי משטרת ישראל; ורענון עקרונות ההגנה העצמית בהתאם לחוק.

6. החמרת הענישה לכל מי שנושא עמו סכין או כלי רצח אחר, ביצוע חיפושי פתע וביצוע מעצרים של העוברים על החוק על-פי סעיף זה.

אני מגיש זאת כהצעת החלטה לסיכום הדיון ולהשבת ביטחון-הפנים בישראל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מודה לחבר הכנסת אוריאל לין.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

האם זה חל על כל התושבים, יהודים וערבים?

עמנואל זיסמן (המערך):

גם על עבריינים ישראלים?

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון להביא הצעת סיכום בשם סיעות ר"צ, מפ"ם ושינוי.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הודעת סיכום של סיעות ר"צ, מפ"ם ושינוי:

היתה אשליה שהזמן יעשה את שלו והפלשתינים יתרגלו לחיות תחת שלטוננו. היתה אשליה שתלות כלכלית בישראל הביאה את הפלשתינים להתרגל לכיבוש ולהתנחלויות. היתה אשליה שניתן למחוק את "הקו הירוק". האשליות נופצו. ממשלת הליכוד עצמה הקימה מחדש את "הקו הירוק".

— עבריינותם של ערבים מיהודה, משומרון ומחבל-עזה בתחום "הקו הירוק";
— הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 32) —

ה צ ב ע ה	ה צ ב ע ה
בעד הצעת הסיכום שהביא	בעד הצעת הסיכום שהביא
חבר הכנסת א' לין — 34	חבר הכנסת מ' גולדמן — 33
נגד — 34	נגד — 31
נמנעים — אין	נמנעים — אין
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' לין לא נתקבלה.	הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' גולדמן נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו יודעים את הכללים. 34 בעד, 34 נגד, ההצעה לא התקבלה. כאמור, התקבלה ההצעה של סיעת המערך, כפי שהביאה חבר הכנסת מיכה גולדמן. ההצעות האחרות לא עברו.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת אוריאל לין מטעם סיעת הקואליציה. זו הצבעה מס' 5.

ח. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 32), התשנ"א — 1990 * (קריאה ראשונה)

סעיף 15(4) לחוק קובע, כי עובד שפוטר לאחר עשר שנים מסיבה כלשהי והוא בגיל 40 או יותר ולא נפסל לשירות המדינה לפי החלטת בית-הדין למשמעת, זכאי לקצבה מיום סיום שירותו. הרעיון שעמד בבסיסה של הוראה זו הוא הרצון לשמור על זכויותיו הסוציאליות האלמנטריות של עובד, שלאחר שנות שירות ארוכות במדינה ובגיל מבוגר יחסית מוצא עצמו מפוטר מהשירות ומחקשה למצוא עבודה אחרת בגיל זה. הכוונה היתה להבטיח לעובד כזה קצבה לפי משך שירותו, כך שיישמרו לו אמצעי קיום מינימליים והוא לא ייפול למעמסה על הציבור.

אולם, הניסיון המצטבר של שנים רבות בהפעלת החוק מגלה, שפני הדברים שונים במידה רבה. הזכות האמורה הפכה להיות במקרים רבים, לצערנו, קרש קפיצה כלכלי נוח לעובדים במיטב שנותיהם, המבקשים להיות מפוטרים כדי שיוכלו לזכות ולקבל קצבה ולהמשיך, במקביל, בעבודה פורייה ומכניסה במקום עבודה אחר. לעתים קרובות מדובר במקום עבודה הניזון אף הוא מקופת המדינה או מקופת הציבור, במישרין או בעקיפין.

תשלום קצבה לאדם במיטב שנותיו, המשתכר היטב למחייתו, אינו מוצדק מבחינה כלכלית, מוסרית וציבורית. ואכן, תופעה זו אינה קיימת במדינות מתקונות בעולם המערבי. גם בקרנות הפנסיה אין אפשרות לקבל קצבה לפני גיל 65 עקב פיטורין.

עוד יש לציין, כי תשלום פנסיה תקציבית לרובבות פנסיונרים צעירים במיטב כוחם ואונם, הן בשירות המדינה והן בגופים ציבוריים שתנאי הגמלאות של עובדיהם מבוססים על החוק — כגון רשויות מקומיות ותאגידים — מהווה נטל תקציבי כבד, ההולך וגדל עם השנים.

סעיף 15(4) בחוק מהווה אפוא חריג לעומת המקובל לגבי רוב העובדים בארץ. שהם מופלים לרעה. יש בו העדפה בלתי מוצדקת של עובדי שירותים לעומת הסקטור היצרני, שזכויות העובדים בו מובטחות, בדרך כלל, בקרנות הפנסיה המוסדרות לאחר גיל 65.

מוצע אפוא לבטל את ההוראה המזכה בקצבה עובד שפוטר לאחר עשר שנות שירות וגילו מעל 40. הביטול לא

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 32), התשנ"א — 1990, בקריאה ראשונה. יציג את החוק סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר י' עוזן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק שירות המדינה (גמלאות), שנתקבל בכנסת בשנת 1955, היה הראשון בסדרת חוקי שירות המדינה ועמד מדי פעם על סדר-יומו של הבית הזה. מאז נתקבל החוק, ב-1955, הוא תוקן פעמים רבות, עד כי בשנת 1970 היה צורך לשלב את כל התיקונים בחוק אחד. הלוא הוא חוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל — 1970, אשר נקבע בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ביום ב' בניסן התש"ל, לפי סעיף 16 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח — 1948.

35 שנים חלפו מאז נחקק החוק המקורי, וניתן לומר כי הוא תופס מקום נכבד במסכת חוקי שירות המדינה כהיותו החוק הדין בזכויות העובדים לאחר פרישה, ושל שאיריהם — לאחר פטירה. החוק מזכה בגמלאות עובדי מדינה שפרשו מעבודתם לאחר גיל פרישה או לפני כן מסיבות בריאות או אחרות וכן שאיריהם של עובדים או גמלאים שנפטרו. עקב ההתפתחות המהירה והדינמית של תנאי העבודה ויחסי העבודה בארץ, היה צורך לתקן את החוק לעתים קרובות ולהתאימו לתנאים החדשים שנוצרו.

גם הצעת החוק המונחת עתה לפני הבית כוללת כמה תיקונים מהותיים אשר עליהם ברצוני לעמוד כאן. סעיף 1 לחוק מגדיר "תקופת שירות" כתקופת שירות רצופה שחלה לאחר שהגיע העובד לגיל 18. משמעות הדברים היא, כי תקופת עבודה בשירות המדינה לפני גיל זה אינה מוכרת לצורך גמלאות. הוא הדין בפעילות המזכה בהגדלת תקופת השירות עליידי נציב שירות המדינה מכוח הקריטריונים לפי סעיף 100(ב) לחוק — פעילות ציונית, אות עליה וכיוצא בזה. מוצע לקבוע, שגם תקופת עבודה מתחת לגיל 18 תוכר לעניין הזכאות לגמלה, וממילא גם לעניין הגדלת תקופת השירות על-פי הקריטריונים האמורים.

עליו החוק, על אף ההתניה המגבילה, אם שירת 15 שנה, יהא גילו אשר יהא, או אם הגיע לגיל 60 אחרי עשר שנות שירות. כן נקבע בחוק כי הוא יחול על שאיריו של החוק, על אף ההגבלה, אם נפטר אחרי עשר שנות שירות.

בשנת התשמ"ו חוקן החוק לגבי זכאות שאיריו של עובד שנפטר בזמן שירותו, כך שתקופת האכשה המינימלית של חמש שנים, כפי שהיתה עד לתיקון החוק, הועמדה על שלוש שנים בלבד. בעקבות תיקון זה, מוצע להפחית גם את התקופה, שלאחריה בטלה ההתניה בדבר ההגבלה מטעמי בריאות. לגבי עובד שמתחת לגיל 60 תהיה התקופה עשר שנים במקום 15, ובמקרה של פטירה — מוצעת תקופה של שבע שנים במקום עשר. דומני שזו עוד הטבה מיוחדת ומפליגה.

החוק המוצע דן גם בכמה תיקונים נוספים הבאים לתאם בין הוראות החוק הקיים לבין הוראות החוק המוצע. דברי ההסבר המצורפים להצעת החוק מפרטים את משמעותו של כל תיקון. אבקש להעביר את הצעת החוק לאחר הדיון לוועדת העבודה והרווחה. תודה.

הי"ר ש' דיין:

אחרי נאום כל כך ארוך וממצה של סגן שר האוצר, הייתי חושב שאולי כל הדוברים יהיו פטורים מלדבר, אבל זה בלתי אפשרי. לכן נאפשר לכל דובר לדבר חמש דקות.

רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת שבח וייס, ואחרי — לחבר הכנסת אברהם בוגר.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
חבר הכנסת וייס אומר, שאם כולם מוותרים גם הוא יוותר.

הי"ר ש' דיין:

לא מוותרים. בטוחני שחבר הכנסת שבח וייס יוסיף דברי טעם.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, בשולי הדיון בנושא חשוב זה, כמקובל בקריאה ראשונה, הייתי רוצה להעיר הערה אחת או שתיים.

אדוני סגן השר, לפני שנים הרבה ערכו ההולנדים רפורמה עקרונית בכל הנושא של שירות המדינה. כאשר הם ערכו אותה הם זימנו גם כמה מומחים לדבר, ביניהם גם מומחה ישראלי, מורי ורבי הפרופסור יחזקאל דרור. היתה לי אחר-כך הזכות לשמוע מפיו, במסגרת סמינר מקיף באוניברסיטה העברית בירושלים, פרטים רבים מאוד על אותה תוכנית. אני רוצה לשלב את הרעיון הזה בדיון בקריאה הראשונה.

בדרך כלל עובדי השירות הציבורי, בעיקר עובדי מדינה, הם בעלי משכורות בינוניות או נמוכות. בדרך כלל רובן על מצחם תג של עובדי שירותים; כלומר, בסולם היוקרה הבחברתי הם נחשבים למי שאינם עומד האשל שלפני המזונה. גם בין עובדי השירותים יש סולמות יוקרה משלהם, ומי שמשחק שר גבוה, כמו בעבר עובדי בנקים או חלק מהם, או מי שזוכה לתנאי עבודה נוספים מגוונים מאוד, שאמאפרים לו אולי לחיות לא על הכנסות אלא על הרצאות, וזה פטנט ידוע, גם בקרב עובדי השירותים — הם מתחיצים בראש סולם היוקרה, עובדי המדינה באמצע הסולם, ולעתים גם בתחתיתו.

מדובר על מדינות בעלות גישה ליברלית, מדובר בעיקר על מדינות המודרכות על-ידיגישה סוציאל-דמוקרטית או גישה של מדינת רווחה. כאן אולי הפרדוקס הגדול של השירות

יחול על מי שפוטר מהשירות כשגיריו או כציר, הואיל ובפיטוריו עובדים מסוג זה נוצרות בעיות ספציפיות קשות לפתורן.

ההוראות הקובעות זכאות לקצבה לפני גיל 60, כשהפרישה נובעת מטעמי מצב בריאות לקוי, וכן זכויות הפרישה המוקדמת של שוטרים, סוהרים, עובדי שירות הביטחון, יישארו בעינם.

סעיפים 17 ו-46(ג) לחוק קובעים, כי עובד שמסתיים שירותו לאחר עשר שנים ואינו זכאי לקצבת פרישה על-פי הוראות אחרות של החוק רשאי להודיע בכתב לנציב השירות, לא יאוחר משישה חודשים ממועד סיום שירותו, כי הוא בוחן בזכויות לגמלאות לפי החוק עקב סיום השירות, ומשעשה כן יהיה זכאי לקצבה בגיל 65. החוק מפרט את הנסיבות שבהן יהיה זכאי עובד, כאמור, לקצבה גם לפני גיל 65, דהיינו במקרה של פרישה מכל עבודה או משלוח יד מסיבות של בריאות לקויה, או אייכולת השתכרות. לשון אחר: עובד ככל גיל שהוא, שפרש מהשירות לאחר עשר שנות עבודה, רשאי לבקש הקפאה של זכויותיו לגמלה עד גיל 65. לעומת זאת, גיל הפרישה שבו עובד פעיל זכאי לצאת לקצבה על-פי רצונו, לאחר עשר שנות שירותו, הוא גיל 60.

מוצע אפוא לתקן את החוק כך שעובד שפעל על-פי סעיף 17 לחוק יהיה זכאי לתשלום הקצבה כבר מגיל 60, וזו הטבה ניכרת וחשובה, בדומה לזכותו של עובד פעיל לפרוש בגיל זה לגמלה. עוד הוצע לאפשר הגשת בקשה להקפאה, כאמור, גם לאחר שישנה חודשים ממועד סיום השירות עד שלוש שנים, ומעבר לכך במקרים מסוימים ומוצדקים, למעשה, במלים אחרות אפשר לומר, שניתן תמיד לתת את ההודעה הזאת בזמן בלתי מוגבל, וזו הטבה מופלגת.

סעיף 32 לחוק הקיים קובע מגבלה על מי שזכאי לשתי קצבאות לפי החוק, או לקצבה לפי החוק יחד עם קצבה מאוצר המדינה לפי חוק אחר, או מקופה ציבורית. למשל, גמלאי של צה"ל, שהוא גם זכאי לקצבה לפי חוק הגמלאות, במקרה כזה קובע החוק הקיים כי הגמלאי אינו זכאי לקבל קצבה בשירות העולה על 70% מהמשכורת הקובעת, הגבוהה בין השתיים.

מוצעת עוד הקלה במגבלה זו לגבי מי שגילו 65 או יותר, כך שבמקום 70% ייאמר 100%. הוראה דומה קיימת לגבי נושאי משרה שיפוטית ושאידיהם, ללא הגבלת גיל, ויש מקום לאמץ אותה גם לגבי עובדים שחל עליהם חוק הגמלאות ואשר מלאו להם 65 שנים כאמור, או 60 שנים במקרה שהם שוטרים, באשר אין הצדקה לשלול מהם לחלוטין את הזכויות שצברו מכוח שירותם האחר במדינה, בצה"ל או בקופה ציבורית. במלים אחרות, זה בא להוסיף ולא לגרוע.

סעיף 35 לחוק קובע כי זכאי לקצבת פרישה, המקבל גם משכורת מאוצר המדינה או מקופה אחת שנקבעה על-ידי הממשלה כ"קופה ציבורית", יחולו לגביו מגבלות לגבי גובה הקצבה שהוא יכול לקבל, בהתחשב בהפרש בין משכורתו לבין המשכורת הקובעת, שלפיה מחושבת קצבתו. על-פי החוק, אם הגיע הזכאי לגיל 60, לא תפחת קצבתו משני-שלישים של הקצבה שהיה זכאי לה לולא הוראת סעיף 35, ואילו על זכאי לקצבה שמלאו לו 65 שנה לא חלה כל הגבלה. מוצעת עוד הטבה, כי ההגבלה בחוטל כבר מגיל 60, וזכאי כאמור יוכל לקבל את מלוא משכורתו, אלא אם כן הוא ממשיך לעבוד בשירות המדינה לפי רצונו.

סעיף 94 לחוק קובע, כי עובד אשר בעת קבלתו לשירות ההגבלה וזכותו לגמלה מטעמים של מצב בריאות לקוי, יחול

כל חוק שתביא לכאן, שייטיב עם הציבור הזה — נצביע בעדו. אם יש סעיפים שפוגעים בהם — נכביד את העברת הסעיפים האלה בשלב ההכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

הי"ר ש' דיין:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם בורג — לא נמצא באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם פורו. בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, כבוד סגן השר, אני יגיש להצעת החוק הזאת ברגשות מעורבים מאוד ובתחושת מחאה חריפה. אומר לך, אדוני סגן שר האוצר, על מה ולמה.

אתה ודאי יודע, שתיקון מס' 32 כלל בתוכו כמה מרכיבים נוספים, שבינתיים, כיוון שהאוצר אינו אלא חבורה של צדיקים, ועליהם נאמר שמלאכתם נעשית בידי אחרים, והאחרים הללו אינם כאותו אחר, אלא הם חברי הכנסת שושנה ארבלי-אלמלוגנו, נאווה ארד, יאיר צבן, אורה נמיר ורן כהן, והאחרים הללו, בנושא הכבד של כפל הגמלאות, שהיה עוול אחד גדול לנכים ולאמנות, הם הקדימו את האוצר והעבירו אותו בחקיקה בקריאה טרומית, בקריאה ראשונה ובעזרת כל השמות של אלה שהצביעו בעד החוק, גם בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

סגן שר האוצר י' עזרן:

זאת דוגמה — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
נכון.

אבל מה אתם עושים כאן, ולא בפעם הראשונה? אתם רוצים לעשות, אדוני סגן השר — ואני מבקש גם את תשומת-הלב של היושב-ראש, שהוא מסיעתו — — —

הי"ר ש' דיין:
בכל לב.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — — והעניינים הם עניינים סוציאליים הקרובים ללב סיעתכם, כך אתם אומרים — הם עושים עסקת חבילה. הם אומרים: יש מקום להחמרה מסוימת בחקיקה בתחום הגמלאות.

הי"ר ש' דיין:

תסלח לי שאני קוטע את דברך באמצע. לא תמיד העמדות של סגן השר הן העמדות של התנועה שלנו. הרי הוא משמש כסגן שר האוצר, והוא חייב לייצג את שר האוצר בלבד.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

תמהני, ואני מקווה שזה יקרה לעתים קרובות לסגן השר עזרן, שאני מוקיר אותו מאוד, אני מקווה שכבר קרה לו, ואם לא — אני ממליץ שיקרה לו, שיכוא לשר ויאמר: תראה, מצפוני והמורשת היהודית ופסוקים מספר עמוס ומהתפילה אומרים לי, שאני לא יכול להגיש את ההצעה; אני לא אהיה שלם עם דרכי ועם דרכה של תנועתנו אם אני אגיש את זה. כדאי שתעשה את המלאכה בעצמך, וכך נזכה לראות את שר האוצר כאן, נשמע את מנעמי לשונו. הוא תמיד מעורר עניין בכיטוים המיוחדים שלו, כדאי שנשמע אותו.

אדוני סגן השר, על מה אני מוחה? אתם עשיתם עסקת חבילה. אמרתם: יש סיבות להחמרה בחוק הגמלאות, וכחלק מהן אני מסכים אתך. אבל יש סיבות לקולא. ניקח את האלמנות

הציבורי, חבר הכנסת יאיר לוי — מדינה שהיא מדינת רווחה, שכראש מעייניה חלוקה צודקת יותר של ההון הלאומי — — —

הי"ר ש' דיין:

חבר הכנסת יאיר לוי, אני מבקש.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אתה רוצה להוציא אותי?

הי"ר ש' דיין:

להוציא אותך — לא. את התענוג הזה לא אתן לך. עכשיו פרופסור שבח וייס מדבר אל סגן שר האוצר.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

רציתי לשבח את סגן שר האוצר על דבריו מעל הדוכן. אם נמנע ממני הדבר הזה — — —

שבח וייס (המערך):

מכיוון שאדוני שמע דברי שבח מחבר הכנסת יאיר לוי, ישמע עכשיו דברי שבח משבח.

כאן הפרדוקס ממדרגה ראשונה. חברות שרוצות להעניק לציבור רווחה חותרות ליתר צדק, אין צדק מוחלט, מענישות את עובדי הציבור שצריכים להגיש את השירותים האלה, גם לא בידועין. אז מתחילה הכריחה של אלה שמוצלחים ומצליחים. אלה שרכשו להם שם, מוניטין ומעמד בתוך שירות המדינה פורשים ומגיישים אותם שירותים על-פי חוזים מיוחדים או באמצעות אנשים פרטיים.

למשל, מס הכנסה. עובדים מסורים מאין כמותם שעושים עבודה קשה, חיונית, עם דימוי קצת קשה, לפעמים, כי מי אוהב לשלם מסים? הם עושים מלאכת קודש במובן מסוים. על רקע משכורת לא רעה, אבל בכל זאת בינונית, על רקע הדימוי שהוא, ולא בצדק, דימוי לא חיובי, חלק שמתמחה שם נוטש ונותן אחר-כך שירותי ייעוץ פרטיים כיצד, לא אומר "לסדר" את מס הכנסה, אבל איך לשחק את המשחק הזה בצורה טובה.

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):
זה לגיטימי.

שבח וייס (המערך):

הכול לגיטימי. בכלל, בחברה האמורה להיות הצודקת ביותר בעולם, הלגיטימי ביותר הוא בזכות הרעיון הליברלי לעשוק את האנשים, זה עושר שלא במשפט, ועושה שלא במשפט, בתחום הרפואה, בכל התחומים. ודאי שזה לגיטימי, כשחברה-גם מאירה בפרוידקטורים על המצליחנים, הם כוכבי כל הטורים החברתיים, כוכבי כל הכתבות, מתארים אותם, את נסיעותיהם, את נשותיהם ואת בניהם, את בגדיהם ואת עניבותיהם; הם גיבורי החברה. ודאי שזה לגיטימי.

עירייה לא יכולה להעסיק בשירות הציבורי או בשירות המדינה ארכיטקטים או עורכי-דין כתנאים טובים, ואלה שעושים את זה, אני באמת מלא הערכה אליהם כי הם עובדים במשכורת בינונית, עושים מלאכה נפלאה. עמיתיהם שפורשים לשוק הפרטי, וחלקם לא מגיעים כלל לרמתם, משתכרים פי כמה וכמה במסגרת החרבות של האדרת העמלה ואי-האדרת העמל; במסגרת הלגיטימיות של הרמפדים החברתי, ובעידן שבו הכול מדברים על משק חופשי. אז מה, זה משק פראי? יכול להיות שהסוציאליזם הדוקטרינרי והדוגמתי פשט את הרגל, אבל הערכים הסוציאלי-דמוקרטיים לא פשטו את הרגל, וערכי הצדק שלהם לא פשטו את הרגל. דווקא עכשיו הזמן שלהם.

שכר ראוי, יש לי חדשות בשבילך. בחלק גדול מהעיריות היועצים המשפטיים מושרים לשופטים. לדוגמה, היועץ המשפטי הנוכחי של עיריית תל-אביב, וגם היועץ המשפטי הקודם, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואין זה סוד, קיבלו משכורת של נשיא בית-משפט מחוזי. מהנדס עיריית תל-אביב היום — אני מכיר אותו, גם בזה אין סוד, הדברים פורסמו — מקבל משכורת של 12,000 שקלים מחובות בעניין פנסיה. זה נכנס, הרבה יותר משר, ועיריות יכולות לקבוע שכר גבוה מאוד לשירות הציבורי. לכן, אל תחשוש שאי-אפשר להשיג אנשים טובים רק משום שהשכר ירוד מאוד.

הבעיה העיקרית שאני רואה בחוק הגמלאות היא הבעיה של הפנסיה התקציבית והעדר הקורלציה בין התשלומים של העובד ותשלומי המעסיק לבין סך-הכול התשלומים. בפועל, הציבור מקבל על עצמו יותר ויותר מחובות בעניין פנסיה. זה מתחיל בכך, שכאשר החליטו שמשרתי צבא הקבע יכולים אחרי 20 שנה, כשהם מעל גיל 40, לפרוש — וזה היה מוצדק, משום שרצינו שיהיה לנו צבא צעיר עם קצינים צעירים — את הדבר הזה השווה עם שירות המדינה. יצרו מצב שאנשים בני 45 יכולים לעזוב את שירות המדינה עם פנסיה. אני לא מבין את הדבר הזה.

באותה מידה אני רוצה לומר, שבעיני — גם פנסיה שמקבל חבר כנסת אחרי קדנציה או שתי קדנציות, בגיל צעיר יחסית, איננה מוצדקת. אבל כל הרברים האלה נעשים משום שאין הערכה תקציבית לדבר הזה. איש אינו מודד כמה שווה הפנסיה הזאת. אילו עשו חשבונות מעורבים, מה ערכה של פנסיה המשולמת לאדם בגיל 40 או 45, היו מגיעים לסכומים אסטרונומיים.

לכן אני יודע, שמה שאני מציע היום — הסיכוי שלו להתקבל שואף לאפס, מהסיבה שיש אצלנו שמרנות וקיפאון. אבל הגיע הזמן להעביר את כל הפנסיות הציבוריות מבסיס של פנסיה תקציבית לבסיס של פנסיה מצטברת. מה שהמעסיק מפריש ומה שהעובד מפריש, זה מה שיהיה לעובד, ונדע כולנו את המחיר. כל עוד אנחנו חיים בגישה הזאת שיש פנסיה תקציבית, אין יודעים את העלויות.

סגן שר האוצר י' עזרן:
אתה פונה לממשלה או להסתדרות?

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
אני פונה לממשלה, להסתדרות ולכולם.

היו"ר ש' וייס:
יחסו לממשלה ולהסתדרות זהה.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
לא הייתי אומר. אני לא שונא כל כך את הממשלה...

כחבר מועצת עיריית תל-אביב אני יכול להעיד, שהיו מביאים לנו אישורים על פנסיות לגבי עובדים, ותמיד היו רחמי שמים: אדם נכה, אלמנה, יתומים, חולה — והיו מכפילים את הפנסיה. למה לא? הרי זה כל כך יפה וכל כך אלגנטי להגיד לאדם שבאמת נמצא במצוקה: נכון, עבדת רק חמש שנים, אבל אתה קצת חולה וקצת נכה ומטופל בילד והתאלמנת, אני אתן לך פנסיה כפולה; אלגנטי, יפה, אנושי. אני בטוח שחבר הכנסת צבן היה מוצא גם במקורותינו סימוכין לדבר הזה.

אבל, רבותי, כל שקל שמשולם למישהו, יש מישהו אחר שמשלם אותו. אין אחרות חינו. אין למדינה כסף מהאוויר. מה שנותנים לאחד לוקחים מאחר.

ואת הנכים במשך שנים כבני ערובה, עד שהכנסת תיאור גם לעשות את החקיקה לחומרה שאנחנו תובעים. זה לא הוגן. ראשית, זו הצבת אקדח ממשלתי על רקתה של הכנסת, אבל במיוחד זו מלחמה על גבם של האלמנות ושל הנכים. ממה נפשך? אם אתה חושב שהדרישה של האלמנות ושל הנכים, שאנחנו היינו להם לפה, אינה מוצדקת — תאמר זאת בריש גלי, קולך יישמע ובוודאי נימוקיך יהיו עמך, או נימוקיהם של שולחין. אם לא — תן לנכה ולאלמנה את אשר מגיע להם, ואל תאמר: עד שהמורים יסכימו לשינוי בגיל הפרישה, לא אתן לנכים ולאלמנות.

אני מבקש מכך שחשכמו גם כאן להפריד. עשיהם צעד חשוב כלפי אלה שהיו למטה מגיל 18 בימי הפלמ"ח, ב"הגנה", שנתנו את שנותיהם וסיכנו את חייהם במאבק שלנו על עצמאות המולדת, ואלה שבגולה היו בפעילות מגויסת — יפה מאוד. מה זה תלוי בהסכמה של ולבר לדרישה שהיא צודקת בחלקה בנושא גיל הפרישה של המורים? ואם ולבר לא יסכים? מגיעות אלי עכשיו פניות של אנשים ששירתו בפלמ"ח שירות מלא בגיל 16 — 17, עזבו את הבית, עברו להכשרה מגויסת, ומדוע שלא יקבלו את זכויותיהם? הם פורשים עכשיו. אז מתי תיתן להם את הזכויות האלה?

אדוני סגן השר, מניתי שמונה סעיפים שהם בגדר הטבות בתחום החקיקה להגנת הגמלאים שצריך לברך עליהן. אתם מעלים שאלה נכבדה מאוד, ואני מסכים אתך שיש תופעות שצריך לעקור אותן. אם יש קומבינציות — ויש קומבינציות כאלה — של מורים שפורשים בגיל 40, בטענה של שחיקה, והם מקבלים את הפנסיה שלהם, וכעבור שנתיים אתה רואה אותם לפעמים באותו בית-ספר על בסיס חוזה מיוחד — אני לא מוכן להשלים עם זה. אני לא מוכן שחוק הגמלאות, שבעיני הוא דבר מקודש, ינוצל לרעה.

אדוני סגן השר, אני אספר לך על פרשה כזאת: הוציאו לפנסיה מוקדמת את עובדי נמל-אשדוד. אגב, הפנסיה שלהם עלובה: 300, 350, 400 שקלים לחודש. שכנעו אותם לצאת לפנסיה מוקדמת בגין המצומצמים שהיה דרוש לעשותם בנמל. אם אתה לא מתחשב בהכנסתו של האדם, אותם אנשים ברוכס הלכו לעבוד בדואר כאשנבאים, למשל, במשכורת עלובה. זה דומה למקרים שאתה מביא בדוגמה, שלפעמים פקידים בדרגה גבוהה אכן מנצלים לרעה את הזכויות האלה?

אני עדיין מתלבט איך להצביע. העניין דורש ביורר יסודי מאוד בוועדת העבודה והרווחה. אבל, אילו הצהרת מעל הדוכן הזה, שהאוצר יהיה מוכן להפרדה של סעיפים שונים, היינו מתייחסים אחרת לחוק הזה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מוזין את חבר הכנסת אברהם פרוז, ואחרי — את חבר הכנסת חיים אורון. אם הוא לא יהיה — את חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולוניו.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמעתי את דבריו של חבר הכנסת שבח וייס, וצר לי על שאתה לא יכול להשיב לי אפילו בקריאות ביניים. אתה צריך להגן עלי בזמן שאני הולך להתקף אותך.

אני חושב שחינוי בשירות הציבורי לצמצם את הסיכון העובדים המועסקים במשרות ולהתבסס יותר על מנגנון ציבורי המבוסס על קבלנים וחוזים. אין בזה שום פסול. אני רק רוצה לומר לך, שאם אתה חושב ששירות לא יכולות להשיג ארכיטקטים ועורכי-דין מהסיבה שהן לא יכולות לשלם להם

יש עוד כמה סעיפים חיוניים בהצעה, אני לא אתרכז בהם כי הזמן מוגבל. אני אתרכז בסעיף אחד, סעיף 2, אדוני היושב-ראש. אבל גם באשר לסעיף 1 — תראו איזה עוול משווע נגרם לאלה שעשו פעילות ציונית בחוץ-לארץ ועשו פעולות מחתרת, כאשר הפעולה הציונית היתה אסורה והם סיכנו את נפשם, את חייהם ואת חיי משפחותיהם וכו', ופה היה צריך להתחנן ולהתדרפק על הדלתות כדי שיכירו להם בתקופה הזאת כתקופת שירות, ולא לכולם הכירו. אם תתקן העוול הזה עכשיו — אומנם במידה מסוימת, על-פי סעיף 100 של חוק שירות המדינה, עוד בהיותי יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה פעלתי לתיקון העוול הזה, אבל התיקון איננו מקיף ואיננו מלא — אני מברכת על התוספת הזאת.

סעיף 2 בא לפגוע בזכויות קיימות. לפי המוצע כאן, עובד שפוטר לאחר עשר שנות שירות, כשהוא בגיל 40 או יותר, ואפילו לפני שהגיע לגיל 60 או לגיל 55, לאחר 25 שנות שירות — "רשאי בית-הדין להחליט שאינו זכאי לקצבת פרישה, כולה או מקצתה אם הוא פוטר על-פי החלטת בית-דין למשמעת". הווי אומר, גם לגבי הגילאים האלה הבעיה הולכת להיות חמורה מאוד. מציעים לנו, אדוני היושב-ראש, לבטל את ההוראה המזכה בקצבה עובד שפוטר לאחר עשר שנות שירות וגילו מעל 40. כמובן, מציעים שהדבר לא יחול על שגריר, ציר או עובד שירות ביטחון. אלה מיוחסים. מה להם ולעובדי המדינה? להם יהיה דין אחר.

סגן שר האוצר י' עזרן:

או מטעמי בריאות גם כן.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

כן מציעים לנו גם מי זכאי לפרישה לפני גיל 60, כשהפרישה נובעת מטעמי בריאות; בהחלט מוצדק שאדם משאירים זאת. אבל אני מתנגדת בכל חוקף לתיקון המוצע, כי הוא בא לעשות עוול לרבים מעובדי המדינה אשר שירתו עשר שנים ולא התחילו לעבוד בגיל צעיר אלא בגיל מבוגר יותר ורכשו להם זכויות.

אני חוששת מאוד, שמשדרי הממשלה יפטרו דווקא עובדים בגילי הביניים, אשר יתקשו עם פיטוריהם למצוא תעסוקה במצב האכטלה הנוכחי. היום תשלום הגמלה למפוטרים מונע ממשדרי ממשלה לפטר בסיטונות את העובדים הטובים והמסורים ולהעסיק במקומם עובדים בחוץ מיוחדים או עובדים של קבלנים לאספקת כוח-אדם, "או.א.ר.אס", "מנפאור" ואחרים. אפשר יהיה לפטר עובדים ולהכניס במקומם עובדים בעלי צבע פוליטי אחר. עכשיו הדלת תהיה פתוחה. ייתכן שיש באמת מקרים שבהם מנצלים לרעה סעיף זה. אני בטוחה שמקרים אלה הם יחידים, ואין שום סיבה לכזו ולסכן בגללם את מקום עבודתם של עובדים בגיל הביניים, שלא יוכלו להיקלט במקום עבודה אחר הן בשל גילם המבוגר והן בשל מצב האכטלה השורר במשק. מצב שלא היה לו תקדים.

אני מקשיבה תמיד לחבר הכנסת פורז. עכשיו הוא איננו באולם. אני מקשיבה לו וחולקת על גישתו ועל תפיסתו הליברלית-השמרנית מאל"ף עד תי"ו. עינו צרה כשנותנים זכויות לעובדים והוא שמח כשבאים לשלול זכויות מהעובדים. מעולם לא שמעתי שהציע לגרוע מזכויות של בעלי יכולת, של עשירים; מעולם לא. עליהם יש תמיד הגנה. אבל להציע להוריד שכר של עובדים, להציע שלא להקנות זכויות אלא לגרוע מהזכויות שלהם, זו התורה שלו, ואותה אני שוללת לחלוטין. אני מקווה שגם הדברים הללו בהצעתו זאת לא יתקבלו בוועדת העבודה והרווחה, שאליה יעבור החוק.

בנושא הזה נעשים בשירות הציבורי חטאים גדולים, משום שלפעמים, כשרוצים להיפטר מאנשים, הם משיגים פנסיה מוקדמת וגדולה ובלבד שנפטרים מהם, ואת הכסף הזה מיישוו משלם. בדרך כלל משלמים אלה שאולי נזקקים עוד יותר מאותו אדם שמקבל את הפנסיה.

עקרונית, חלק מהסעיפים פה צודקים ומוצדקים. התיקונים האלה דרושים, אבל הייתי מציע לך, אדוני סגן השר, טענו כלפיך שאתה לא כל כך נחוץ במשרד האוצר, שאפשר להסתדר בלי סגן; אני אומר לך, אם תיטול על עצמך ותקים ועדה בלתי תלויה ותבדוק את הפנסיות התקציביות ותביאו הצעת חוק לביטול סיפורי הפנסיה התקציבית ולהעברת הכול לפנסיה מצטברת, אז לפחות בעיני — השכר שקיבלת בעבר ובעתיד יהיה מוצדק במאה אחוז, לרבות פנסיה מוקדמת בסכום גדול. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון — איננו באולם. אני מזמין את חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, ואחריה — את חבר הכנסת עמנואל זיסמן, ובזאת תמה דשימת המהדיינים בחוק הזה.

דן תיכון (הליכוד):

אפשר להצטרף?

היו"ר ש' וייס:

לוחץ לך, אדוני סגן יושב-ראש הכנסת? נצרך אותך.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התיקון המוצע מספרו 32. את אומרת, 32 תיקונים כבר הובאו לחוק שירות המדינה (גמלאות) מאז נחקל, ב-1955.

כמעט כל התיקונים שהובאו לכנסת מגמתם הייתה לשפר ולהקנות זכויות נוספות או לחקן עוולות שנעשו, לחקן הצעות שלא היו מודעים להן, בעקבות הניסיון שהצטבר. אני מאוד מאוד מופתעת מכך שדווקא בחלקו של סגן השר הנכבד, שיש לי אליו יחס של הערכה וכבוד, נפל להביא לנו הצעת חוק שלמעשה כוללת גם גריעה מזכויות שקיימות הרבה מאוד שנים — כאשר גם לפי השקפת עולמו והאמונה שלו אין מורידים בקודש אלא חמיר מעלים. מה שהבאת לנו מנוגד לחלוטין לכל הגישה האנושית, ההומנית, אשר מדברת גם בזכויות של עובדים.

יש בהצעת החוק סעיפים שאני מחייבת אותם בהחלט, שהם באים להיטיב עם העובדים ולהקנות זכויות אשר נשללו מהם משך שנים, כמו התיקון בסעיף 1. כאשר לא הובאה בחשבון אותה תקופת שירות שעשה אותה העובד לפני הגיעו לגיל 18. במשך שנים, הרבה מאוד עובדים, בעבר אולי יותר מאשר היום, שעבדו כנוער עובד וכחניכים במשך שלוש שנים. התקופה הזאת לא הובאה בחשבון שנות עבודתם, ויכול להיות שהם גם לא הגיעו ל-70% פנסיה. התוספת הזאת של שלוש השנים, שהיא 6%, היא משמעותית מאוד.

אני מחזקת את דבריו של חבר הכנסת שבח וייס, כבוד היושב-ראש, שטען לגבי מעמדם של עובדי שירות המדינה ולגבי השכר שהם מקבלים. רובם אינם נמנים עם בעלי השכר הגבוה אלא עם מקבלי השכר הבינוני ומטה, ורבים מהם מקבלים היום השלמת הכנסה, אדוני סגן השר. לכן התיקון הזה הוא חשוב, ונשאלת השאלה אם הוא רטרואקטיבי ועל מי הוא יחול. על כך נדון בוועדה, אבל התיקון כשלעצמו חיובי ביותר.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת דן תיכון יסיים את הדיון בהצעת חוק זאת.

ד' תיכון (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שבחוק הזה יש צללים ויש אורות. הייתי רוצה לדבר על תופעה אחת, ולהסביר מדוע יש לאפשר הסדרי פרישה מוקדמת. מי שבדרך את המבנה של השירות הציבורי במשרדי הממשלה מוצא שרידים של כל שר שכיהן בתפקיד מיניסטריאלי במשרד. במשרד התעשייה והמסחר, למשל, אתה יכול למצוא שרידים מימי דב יוסף. כל שר משאיר את עובדיו נטושים במשרד. אתה יכול לראות עשרות עובדים, שלאחר שפרש השר שהביא אותם, הם נשארו ללא עבודה. במשך שנים הם באים למשרד, חותמים או מחתימים כרטיס ומסתלקים. רישומם בעבודה אינו מוגש, אינו ניכר, או שאינו קיים. רוצים לנקות אחת ולתמיד את השטח ומציעים לאותם אנשים, שבמשך עשרות שנים לא עובדים, תנאי פרישה כדי לשחרר את המשרד מן הנטל הזה. הגורם נזק פסיכולוגי. תאר לעצמך שיש משרדים שיש בהם עובדים שבמשך שנים רבות באים מדי יום ביומו ולא עושים כלום, וחוזרים לבתיהם.

יש עקרונות שלפיהם צריך להפעיל פרישה מוקדמת ויציאה לפנסיה. אני לא בטוח שידינו, כחברי הכנסת, נקיות בעניין הזה. נדמה לי שלא טוב שאנחנו נקבע לציבור רחב תנאי פרישה שאנחנו איננו רוצים להחלים על עצמנו. אבל, איך אומרים? — יש קשר של שתיקה. אנחנו לא מעלים היום את הנושא הזה, וחבל.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דן תיכון, כידוע, אנחנו לא מחליטים. יש ועדה חיצונית, ואנחנו כעפר לרגליה.

דן תיכון (הליכוד):

אתה יודע שיש כזה טעם לפגם. אמרתי לסגן השר שאני לא אעמוד על כך. אני לא רוצה להיכנס לעניין, אבל אם אתה נוקשה בתחום הפרישה הפנסיונית, לפחות תחיל אותם כללים עליך. אם כי אני טוען שזה לא צודק להחיל כללים כאלה על חברי הכנסת, שהרי זה מקרה מיוחד. בצדק יטען בוודאי חבר הכנסת יאיר צבן — — —

היו"ר ש' וייס:

אני בטוח שכל אחד מחברי הכנסת מוכן שלא לפרוש לפני גיל 65.

דן תיכון (הליכוד):

אני מתאר לעצמי, מדובר בתנאי הפרישה. הבטחתי לא לפתח את העניין, כמעט לא לגעת בו.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אם יימצא חבר כנסת שמוכן לפרוש לפני גיל 40, אנחנו נעריך את זה וניתן לו תנאי פרישה מעודפים.

דן תיכון (הליכוד):

למשרתים בצבא וכמשטרה יש הסדרים מיוחדים. אתה יכול לשאול את עצמך, מדוע שם כן ופה לא, או פה כן ושם לא, ואז תאמר: בכל זאת, זה ביטחון, שירות כשדה, בשטח. אבל גם במשטרה יש אנשים שממלאים תפקיד מינהלי, וגם בצבא יש כאלה, ובכל זאת דין אחד לכולם.

מאחר שהחוק שנוי במחלוקת, מאחר שהחוק ארוך וקשה לעבור עליו בקפידה תוך כדי הקריאה הראשונה, אני מציע

אני פונה לסגן השר ולמשרד האוצר לשקול מחדש את הסעיף הזה. הוא גורף. תשקלו מחדש אם צריך בכלל להשאיר אותו בנוסח הזה. אם הוא יישאר כך, נצביע נגדו.

היו"ר ש' וייס:

מאחר שמדובר על אפשרות איחוד בין ר"צ, מפ"ם ושינוי, חבר הכנסת יאיר צבן יעשה סמינר בסוציאליזם לחבר הכנסת פורו.

חבר הכנסת עמנואל זיסמן, בבקשה.

עמנואל זיסמן (המערך):

אדוני היושב־ראש, אדוני סגן השר, חברי הכנסת, כשסיים סגן השר את דבריו, אמר יושב־ראש הישיבה, חבר הכנסת שלמה דיין, שהוא מציע שאנחנו לא ניקח את רשות הדיבור לאחר הדברים של סגן השר. הנה התברר לנו, שמאוחר יותר הוא אמר: נא להבחין בין עמדותיה החברתיות של סיעת ש"ס לבין הדברים של סגן השר, שבמקרה זה הוא מייצג את מדיניותה של האוצר ושל הממשלה כולה. ובאמת זה כך.

סגן שר האוצר י' עזרן:

לא במקרה דנן.

עמנואל זיסמן (המערך):

אין ספק שהצעת החוק יש בה חידושים ויש כמה וכמה סעיפים שמשפרים את המצב והולמים את המציאות המשתנה. אני מתכוון, למשל, לסעיף 1. כבר צוין, שלמעשה יש איגודים מקצועיים במקומות ציבוריים, שבהם יש פנסיה תקציבית, שראגו להחיל סעיף זה. למעשה הסעיף הזה בא עכשיו למסד דבר שהפך לנוהג בחברה הישראלית בכמה וכמה מוסדות ומפעלים.

לעומת זאת, כבר ציינה חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלנו את סעיף 2, שלדעתי חייב לעבור רביונה, כי הוא פוגע בקליטת העלייה. עולים חדשים שהתקבלו לעבודה בגיל גבוה יותר יהיו זקוקים לעשר שנות השירות כמינימום שמבטיח להם פנסיה במקרים מסוימים.

לכן אני מציע לבדוק את התיקון. התיקון המוצע מתקבל על דעתי. שמעתי אותך, אדוני סגן השר, אתה הערת בעניין הפירוט. אני מציע לבדוק את האפשרות להחיל את הסעיף הזה גם על עולים חדשים שמתקבלים לעבודה בגיל גבוה.

בעיית הבעיות היא, מה הם הרכיבים הכוללים בפנסיה, מה היא הפנסיה שבסופו של דבר מקבל העובד? יש מאבק של שנים של האיגוד המקצועי, של ועדי העובדים, של ציבור השכירים על המרכיבים שחייבים לכלול אותם בתוך הפנסיה. המאבק הזה טרם הסתיים, ובסופו צריך להגיע לעיצוב מחודש של בסיס הפנסיה שמקבל עובד הציבור.

בעיה נוספת היא בעיית ההפרדה בין פנסיה לבין פיצויים. עדיין יש מקרים שבהם מקבלים גם פנסיה וגם פיצויים. מדברים על מניעת כפל בקבלת פנסיה. בקרב אלה שמשלמים שירות קבע בצה"ל ופורשים לפי החוק יש אחוז גבוה של קצינים וחיללים המנצלים את זכות הפרישה כי השירות הוא קשה ושוחר. אתם מציעים תיקון בעניין זה. אני מציע גם בנושא הזה לא להסתפק כמה שאתם מציעים ולבדוק את האפשרות להרחיב את ההסדר.

לסיים, אני רוצה לומר שהחוק הזה על החיוב שבו ועל הסעיפים שיש לערוך בהם רביונה, ראוי שנעביר אותו היום לדיון בוועדת העבודה והרווחה, ושם נתווכח ונכניס בו, אם אפשר, שינויים נוספים.

לכן, רבותי, אני חושב שהחוק הזה הוא מצוין, ואין ספק שעם תיקונים מסוימים אנחנו נמצא את הדרך.

חבר הכנסת הנכבד ידידי עמנואל זיסמן, אני פשוט לא מבין מה עניין שמיטה להרסיני, ואני לא מבין מה זה שייך לעולים. כשיגיע העולה לגיל 60 הוא יפרוש כמו כולם.

עמנואל זיסמן (המערך):

אם הוא יגיע, אתה אומר שעשר שנים — — —

סגן שר האוצר י' עוזר:

לא. עד עכשיו החוק אומר, שמי שעבד עשר שנים ופוטר אחרי גיל 40 זכאי לפנסיה. אני רוצה לבטל את הפרצה הזאת. אין לזה שום קשר לעולים; ההיפך. הרי זה ייתן אפשרות למנוע ניידות, ליצור יותר קביעות במקומות עבודה. היום אנחנו זקוקים לכך שכל עובד ישמור על מקום עבודתו ולא יתחרה על מקומות עבודה, שלהם אנחנו זקוקים למען העולים החדשים.

החוק הזה יוצר בפוטנציה את האפשרויות לתעסוקה לעולים. אני מבקש לאשר את החוק ולהעבירו לוועדה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה, מס' 6. אני מעמיד להצבעה הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 32), התשנ"א—1990, בקריאה ראשונה. מוצע להעביר אותו להכנה לקריאה שנייה ושלישית לוועדת העבודה והרווחה.

יהושע מצא (הליכוד):
לוועדת הכספים.

היו"ר ש' וייס:

עוד מעט נחליט. קודם כול הצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה 41 —

נגד — אין

נמנעים 6 —

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 32), התשנ"א—1990, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

41 בעד, אין מתנגדים, שיש נמנעים. מכיוון שעוד לפני שהצבענו היתה הצעה של חבר הכנסת מצא להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים, לפיכך זה עובר, כמקובל, לוועדת הכנסת, שתכריע בין ההצעות השונות. חבר הכנסת מצא הציע להעביר את החוק לוועדת הכספים, סגן השר הציע לוועדת העבודה והרווחה — כמקובל לפי תקנון הכנסת, זה לא נושא לדין כלל. ועדת הכנסת תחליט. זה מוסדר בתקנון.

רשות הודעה לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר עוזר, אני חושב שאני מביע לא רק את דעתי אלא גם דעת נמנעים נוספים בבית הזה, הרואים בחוק הזה גם לא מעט חיוב, אבל גם כמה בעיות קשות מאוד, ומתערמים על כך שהדברים חוכרו יחדיו. אני רוצה להעיר לסגן השר, הבעיה הקשה האמיתית שאנחנו עומדים בפניה היא התקופה שבה אתם מציעים את החוק. זו תקופה

להעביר אותו לדין באחת מוועדות הכנסת, כדי ששם ילבנו את הנושא.

עמנואל זיסמן (המערך):

ועדת העבודה והרווחה.

דן תיכון (הליכוד):

מציעים להעביר את החוק לוועדת העבודה והרווחה. מובן שאני מקבל זאת, אבל כתנאי שיהיה דיון טהור ונקי ונטול כל משקעים פוליטיים: קרי דיון לגופו של עניין ולא לגופה של ההסתדרות. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר האוצר י' עוזר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבין מרוח הדברים, שהחוק הזה יעבור בקריאה ראשונה לוועדת העבודה והרווחה, ואני מודה על כך. בכל זאת אחיחש בקצרה לכמה נקודות והערות.

לחבר הכנסת פורו, בימים אלה יושבת על המדוכה ועדה במשרד האוצר, הבוחנת את תקצוב הפנסיה ברוח הדברים שאמרת. אני מודה לך, שלפחות אישרת את התקציב של המשרד שלי.

לחבר הכנסת צבן, המקרים מהסוג שהעלת הם מיעוטא דמיעוטא. יאיר הוא, לפי התלמוד, גם שמו של רבי מאיר. יש יסוד האומר: רבי מאיר חייש למיעוטא. אבל כל הפוסקים אומרים: מיעוטא דמיעוטא גם רבי מאיר לא חייש. לכן, אני מבקש ממך, אל תחשוש למיעוט.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אחרי הרושה שלך בכיתה הכנסת פה בראש חודש, אני מוכן לשמוע — — — יום עיון.

סגן שר האוצר י' עוזר:

אני מודה לך. אני מעריך את זה מאוד. אני מתייחס גם לחברת הכנסת הנכבדה, יושבת-ראש ועדת הכלכלה, אני יכול להרגיע אותה, את יודעת שאין מדיניות של פיטורים לשם פיטורים. ההיפך. החוק הזה בא לסתום את הפרצה, כדי שלעובדים המצוינים לא יהיה תמריץ לעזוב. יש להם כל התמריץ וכל הנתונים לעזוב מוקדם כדי לרעות בשדות זרים. זו המציאות. יש לי מספרים מדויקים של אלפים שהזמינו את הפיטורים האלה. אני משוכנע שאת לא מסכימה — — —

שושנה ארבלי-אלמולינו (המערך):

שלא יפטרו.

סגן שר האוצר י' עוזר:

את יודעת מה פירושו של עובד שהחליט בצורה נחרצת שיפטרו אותו? שהשם ירחם. אין אפשר לעמוד מול זה? הרי הוא יתיש את כולם כאשר הוא יטען שהוא נשחק.

נוסף על כך, עם כל הכבוד וההערכה, נדון בהערות החשובות שלכם, אבל חשוב לי להעיר, שאי-אפשר לדרוש מהאוצר להיות אפיפיור יותר מהאפיפיור. ההסתדרות, שהיא דוגמת לרווחת העובדים, ואני לא אומר את זה במרכאות, זה תפקידה והיא אמונה על כך, אין אצלה מושג של פנסיה לפני גיל 65. בשום קרן גמלה זה לא קיים. אני בא ומציע להקדים את זה, הטבות לגיל 60. אי-אפשר לדרוש ממני, כאוצר, להיות הרבה יותר מטיב עם העובד לרווחתו מההסתדרות, שלא מונכה כלל לשמוע על דבר כזה.

חוכרת ו', ישיבה רכ"ט

— הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 32); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעה לסדר-היום —

היו"ר ש' וייס: תודה רבה. לפנינו משורת הדין נתתי לך את האפשרות הזאת.

של אבטלה קשה, של קליטת עלייה, ואדם שמפטרם אותו בגיל צעיר יתקשה למצוא מקום עבודה ויישאר ללא מקור פרנסה ראוי לשמו.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת: מסקנות ועדת הכספים בעניין השרפה במושב אחיהוד. תודה.

היו"ר ש' וייס: הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

י. הצעה לסדר-היום

ביטול החלטת הפרקליטות להכיר בעיתונאים כעובדי ציבור

הישראלית מספקת כמה לראשי הנהגת האינתיפאדה — פייצל אל-חוסייני, רדואן אבו עיאש; כל החבורה הזאת של "חובבי ציון" הם בני בית, המופיעים על מרקענו בסלון כפרשנים וכתובות, לכלכל את הציבור היהודי ולחזק את הציבור הערבי-הפלשתיני. כמה מן הכתבים מתייחסים אליהם כאל לוחמי חופש, ואת מלחמת אש"ף נגדנו משווים לצינונות ולשיטותיה, משל היו שווים. זוהי לגיטימציה לטרור בשם חופש העיתונות.

לשיאי עיוות מיוחדים מגיעה התקשורת מדי פעם בדיווח על פרעות של ערבים ביהודים. אין מציגים את היהודי כקורבן ומולו את המחבל הערבי כתוקפן, אלא הופכים את היוצרות, ודרך הדיווח על מאורעות הרהיבת היא אך דוגמה טרייה לכך. המסר המרכזי היה צריך להיות, שהמון ערבי מוסת יצא להתנפל, לחקוף ולפגוע בציבור יהודי המתפלל במקום הקדוש ביותר, והמשטרה נחלצה להגן עליו. זה היה צריך להיות המסר המרכזי. במקום זאת, זנחה הטלוויזיה את הזדון הערבי, התמקדה בנפגעים והדגישה את המחבלים של המשטרה. "קול ישראל" דיבר על טבח ועל רצח, והכתורות בעיתונות העברית שאלו: האין אלה יהודים שהציתו את התבערה? העיסוק הכפיתי הזה במחבלים הישראליים סייע להסיט את תשומת הלב לעבר ישראל ולהדיבק בה את אשמת ה"טבח".

את התכשיל הזה מקדיחה במיוחד קבוצת עיתונאים קטנה, שהפובליציסט יוסף לפיד תיארה כ"מאפיה שמאלנית" — אני מצטט — "שהיא חיה וקיימת בישראל וכלל איננה מסתתרת. הקבוצה הקטנה הזו קולה רם וחברה משתמשים בתקשורת הממלכתית כדי להפיץ את דעותיהם הפוליטיות. הקורא את כתבותיהם מחרשם כ"י" — ואני מצטט את יוסף לפיד — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): חבר הכנסת עוזי לנדאו, הוא כבר הצטרף אליהם.

יאי צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת): ממתי הצטרף?

עוזי לנדאו (הליכוד):

הציטוט הוא מהעיתון "פוליטיקה", מס' 9, מ-1986. הציטוט אומר כך: "כמובן, הפלשתינים תמיד צודקים, וכמובן, היהודים הם פאשיסטים, וכמובן הערבים הם שואפי שלום מתוסכלים, וכמובן משמר הגבול וצה"ל, ומה לעשות, כן גם צה"ל, דומים יותר ויותר לשכירי חרב העוסקים בדיכויים של חפים מפשע".

היו"ר ש' וייס:

אנחנו ממשיכים בסדר-היום. אני מזמין את חבר הכנסת עוזי לנדאו להעלות את הצעתו לסדר-היום מס' 3905 בנושא: ביטול החלטת הפרקליטות להכיר בעיתונאים כעובדי ציבור.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת מיכאל איתן. חבר הכנסת אוריאל לין. חבר הכנסת צחי הנגבי. חבר הכנסת צחי הנגבי, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. חבר הכנסת מיכאל איתן, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. היושב-ראש מדבר אליכם, תתייחסו לפחות בכבוד.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשבוע שעבר הציעה פרקליטות המדינה לראות בעיתונאים שליחי ציבור לצורך הגנתם היתירה. אני סבור שהיא טעתה, ואני מציע לה שתחזור בה. אני מציע לדון על כך בכנסת.

עיתונות חופשית היא נשמת אפה של הדמוקרטיה, אך היא איננה רק כלי נשק השומר על הדמוקרטיה, אלא אף נשק בידי אויביה נגדה. לכן דרושה פשרה סבירה בין זכות הציבור לדעת ובין זכותו לחוק, לסדר ולביטחון. לפשרה זו לא ניתן להגיע באמצעות חוק יעיל, אלא אך ורק בדרך של נורמות התנהגות אשר העיתונות נוטלת על עצמה מרצון, שבהן האיפוק, האחירות וחוש המידה הם המאפיינים החשובים.

בארץ שיקול הדעת משובש. כל העיתונאים הציונים, מימין ומשמאל, רוצים בטוכחה של המדינה ומשתדלים לעשות לכך, איש איש על-פי דרכו ואמונתו. אבל, רצונם הטוב לא פיצה על התנהגות נעדרת אחריות, שבגללה הסבה התקשורת נזק כבד לישראל; למשל, במאבקה באינתיפאדה. זירת המאבק היא תקשורתית, ובה זכתה האינתיפאדה להצלחה מסחררת. יותר משנעשו ההתפרעויות כדי לפגוע בצה"ל הן נעשו למען התקשורת.

הסוגיה כתנאים כאלה היא: איך גם לדווח על המתרחש וגם ליטול אותו עוקץ המדרכן את הטרור, כי לדיווח ולצורתו חשיבות כה גדולה למלחמה בטרור, עד כי מרגרט תאצ'ר, ראש ממשלת בריטניה, אשר כינתה בשעתה את התקשורת "החמצן של הטרור", פנתה אל כלי התקשורת וביקשה — ואני מצטט: "לא להעניק מחסדיה לאלימות הפוליטית המזוהה מן הפרסום והפרסומות ולהגיע להחלטה שלא לסקור מעשי טרור". התקשורת הישראלית לא הבינה זאת. שעה שבאנגליה אסור לראיין את ראשי הטרור האירי מעל כמת הטלוויזיה, התקשורת

עמיר פרץ (המערך):

— — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת עמיר פרץ, יש לך כוודאי שאלה יוצאת מן הכלל, אני רק הפסדתי ולא שמעתי אותה. אם תדבר בנחת ויותר ברור, יהיה אפשר להשיב לך גם על השאלה הזאת.

אני שב ואומר: אלימות נגד עיתונאים, שכמובן יש לדכאה ביד כרזל, איננה הגילוי המסוכן ביותר של אלימות. מסר המדגיש דווקא את ההיבט הזה של האלימות, ללא הצדקה, מחליש את חומרת ההיבטים האחרים של האלימות.

היה טעם ביחס מיוחד לעיתונות אילו באה מועצת העיתונות והציעה לקחת על עצמה כללי אתיקה בני אכיפה, שיבטיחו למדינת ישראל עיתונות אחראית עם נורמות התנהגות מתקנות. אבל אין הדבר כך. עד אשר יבוא שינוי נצטרך אנחנו להבטיח את חירותה להתבטא, חופר קלקלותיה, ועל חופש העיתונות נצטרך לשמור מכל משמר, גם אם שרלטנים רבים יוסיפו להסתתר מאחוריו.

ואם יש מסר אחד, שראוי אשר יופנה לעיתונות בשעה זו דווקא — תפוש נא במעשיה, שהובילו לערעור חמור באמון הציבור בה.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת פורז, אתה רצית לשאול שאלה, בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
חבר הכנסת לנדאו, מודה ועוזב ירוחם.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני לא מודה בשום דבר ואין לי סיבה לעשות זאת.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת פורז, תשאל.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת לנדאו, האם אינך חושש שעצם העלאת הנושא הזה היום, לאחר שהחליטו מה שהחליטו, תתפרש עליידי הציבור, שלא שמע אותך היום, כאות שאפשר

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת פורז, אני עוד לא התאוששתי מהסובטיליות, אבל אנסה בכל אופן להשיב.

יאר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה אמרת שהעיתונאים חייבים לחוש את זעם הציבור.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לא, אני אמרתי, שאין זה מפליא שהעיתונאים חשים את זעם הציבור. כך אמרתי.

חיים רמון (המערך):

אתה מסכים שצריך להקשיב לרחשי לב הציבור.

עוזי לנדאו (הליכוד):

צריך להבחין בין שני דברים — בין דחיית האלימות, לא משנה מה יהיו סיבותיה, ועם זה הצורך להכין מה גרם לכל מה שנגרם, כדי למנוע שלא יקרה שוב. היתה פה עוד שאלה. השר לשעבר שחל, יש בו דחף עצום לקבל תשובה טובה.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת שחל, בבקשה.

גם אם דעה זו קשה, הרי היא לגיטימית. יש להילחם על זכות בעליה להעלותה בכל פורום, אך בתקשורת הממלכתית יש לה מקום כחלק מפסיפס הדעות במדינה, ואין לאפשר את כפייתו על הציבור הרחב כמסר מודגש, מחוץ לכל פרופורציה. זאת, לדעתי, אחת מן הסיבות העיקריות לחמת הזעם הציבורית שעיתונאים מעטים עוררו על הרבים. הציבור מוכן לביקורת, אבל אין הוא מוכן לא לשטיפת מוח נמשכת ולא לשקר בעליל.

אחריות התקשורת הובאה כאן אך כדוגמה בתחום אחד. תחום האינתיפאדה. מקוצר היריעה לא אכנס לתחומים נוספים כאן.

אדוני היושב-ראש, זאת איננה עיתונות אחראית, עיתונות המשרתת את הדמוקרטיה נטו. לעתים היא אף גורמת נזק כבד. יש קושי להתנסח באורח גורף וכוללני כזה, הפוגע בעיתונאים רבים, מן השמאל ומן הימין כאחד, תומכי ממשלה ומבקריה החריפים, שהם אנשי מקצוע משכמם ומעלה המחנהגים באחריות לדוגמה. אך לא הם הנותנים את הטון בתקשורת.

כאשר באה הפרקליטות ומציעה לראות בעיתונאים שליחי ציבור ולהעדיפם על פני שאר האוכלוסייה מבחינת ההגנה מפני אלימות, טועה הפרקליטות פעמיים. ראשית, התקשורת שלנו איננה שליחת ציבור אחראית, והציבור לא יבין מדוע דווקא אותה יש להרים מעם. שנית, האלימות בימינו אלה היא תופעה מתפשטת, וכל גילוייה מסוכנים. את כולם יש לעקור מן השורש.

ראובן ריבלין (הליכוד):

חבר הכנסת עוזי לנדאו, אם אני רוצה — אני הולך להפגנה, אם אינני רוצה — אינני הולך להפגנה. עיתונאי חייב ללכת להפגנה. האינו זכאי להגנה כאיש ציבור?

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני סבור בהחלט שהוא זכאי להגנה. אין שום ספק שהוא זכאי להגנה. בעיני יש ספק אם מלה כתובה כזאת תספק לו הגנה כלשהי באותה הפגנה. החשיבות כאן היא בעיקר כמסר העולה מן ההתבטאות של הפרקליטות. עיתונאי כזה שיוצא להפגנה וסכנה נשקפת לו, מוטב שכוח משטרה חזק יהיה שם בכלל; מצד שני מוטב שתהיה אתו הגנה צמודה, והכוח המשטרה שיהיה שם צריך להגן, באותה עת, מפני אלימות מכל סוג שהוא, שהיתה בהפגנות האלה ויש בהפגנות האלה. מי כמון יודע, כפי שראינו בטלוויזיה, שהאלימות נגד עיתונאים היתה חלק מן האלימות הכללית, ולא החמורה ביותר מכולן.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת עוזי לנדאו, האם אין בעיה מיוחדת עם עיתונאים?

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת דדי צוקר, אם אתה מתעניין בתשובה, תן אפשרות להשיב. יש לי רושם שאתה מתעניין יותר בשאלות שלך.

הנקודה היא כזאת: אלימות נגד עיתונאים, כמו כל אלימות אחרת, יש לדכא ביד כרזל. מכל סוגי האלימות שאנחנו נתקלים בה היום, למשל אלימות נגד עורכים, האלימות הזאת כוודאי — — —

יאר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
האם נדכא אותה ביד כרזל?

עוזי לנדאו (הליכוד):

כוודאי. איזו שאלה?

משה שחל (המערך):

השאלה נוגעת לתפיסה העקרונית שלך — האם עיתונאי יכול וצריך להיחשב כעובד הציבור, זה הכול, כמו שיש הגנה על עובד ציבור, לא חשוב מה תהיה דעתו? זה הוויכוח אתך, שאתה לא רואה בעיתונאי מי שזכאי להגנה כעובד ציבור, אינך רואה כזה צורך חיוני.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני אומר כך: הדבר הזה איננו רחוב חד-סטרי, אלא הוא רחוב דו-סטרי. אם העיתונות חוטלת על עצמה נורמות התנהגות מתקונות מרצון — — —

חיים רמון (המערך):

אתה קובע את הנדומות?

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני לא קובע. אם היא איננה קובעת, אני אינני יכול לתת לה זכויות מיוחדות. ואני אומר כך: כל עיתונות, כזאת או אחרת, חיונית לדמוקרטיה.

חיים רמון (המערך):

צריך להגן עליה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני אומר שצריך להגן עליה. אבל מי שמבקש לתת לה הגנה מיוחדת, מעבר למה שהציבור יבין כסכר באותו רגע, חוטא. עם עיתונות כפי שהיא היום, בלתי-אחראית, אני חש כגיכון, שצריך לשאת את החטטרת הזאת על גבו, אבל היא חלק ממנו. תודה רבה.

יא. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לסגנית מוזכר הכנסת.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, הודעה לסגנית מוזכר הכנסת.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש הודעת ממשלה, שמה שהונח לפנינו, זה ההסכם היחיד, וכל ההסכם, ואין בלתי.

היו"ר נ' מסאלחה:

אתה מתכוון שיש הסכם כעליפה?

סגנית מוזכר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונח עתה על שולחן הכנסת הסכם קואליציוני שנערך ונחתם בירושלים ביום שישי, כ"ח בחשוון התשנ"א, 16 בנובמבר 1990, בין סיעת הליכוד בכנסת לבין סיעת אגודת ישראל בכנסת. תודה.

יב. הצעה לסדר-היום

ביטול החלטת הפרקליטות להכיר בעיתונאים כעובדי ציבור

היו"ר נ' מסאלחה:

שר המשפטים ישיב לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

על פרטיותו. גם כאן החוק קובע מה מותר ומה אסור. למשל, ביטחון המדינה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, שר המשפטים יכול להשיב גם על שאלתו של חבר הכנסת שחל.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח על דברים שאמר היום חבר הכנסת לנדאו, ואני מצטער על כך שהתקשורת המצלמת לא נמצאת היום כדי לצלם אותו כמו ששמחה להתפלל על דברים אחרים שהוא אמר לפני כמה ימים.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לחזור לעקרונות הבסיסיים ביותר. הרבה מאפיינים למשטר חופשי, גם בחירות וגם מערכת משפט בלתי תלויה, אבל אחד המאפיינים המרכזיים — אם לא המרכזי מכולם — הוא חופש הביטוי. ובראש כל חופש הביטוי — חופש העיתונות. במקום שיש עיתונות חופשית, כמעט תמיד אתה יודע שיש משטר חופשי. במקום שהעיתונות איננה חופשית, לא חשוב אם יש בחירות ולא חשוב איך מתפקדים בתי-המשפט, זהו משטר לא חופשי. זוהי תפיסה בסיסית הנובעת מאמונתנו בחירות האדם, שנולד כן-חורין והוא רשאי להתבטא בלי שיאמרו לו מה מותר ומה אסור, ובחופש העיתונות שמותר לה לכתוב גם ידיעות וגם דעות בלא שמישהו יקבע בשבילה מה נכון ומה לא נכון.

חופש הביטוי, עם כל חשיבותו, איננו ערך מוחלט, העולה על כל הערכים האחרים. חופש הביטוי צריך להתאזן עם ערכים אחרים, חשובים גם הם. למשל, איסור לשון הרע. יש החוק הקובע את גבולות חופש הביטוי, מה אסור לומר, מה אסור לפרסם. למשל, חוק הגנת הפרטיות, האינטרס של הפרט להגן

נכון שאנחנו נמצאים היום במצב — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אולי אתה מוכן לקיים על כך סמינר לסיעת הליכוד בכנסת?

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מוכן ללמד את זה אפילו את סיעת ר"צ. אני לא בטוח שהיא תמיד תומכת דווקא בכל הדברים האלה.

אני חושב שבהיותנו במצב מיוחד, במצב ביטחוני מיוחד, יש אצלנו לעתים הצדקה אפילו להגבלה מראש. שמוסדרת אצלנו בהוראות הצנזורה, אם כי ייתכן שגם שם אפשר לבדוק אם לא הרוחקנו לכת יותר מדי.

צריך להבין, כשמדובר על חופש הביטוי — — —

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת. חבר הכנסת רפי אדרי, חבר הכנסת רענן כהן, אני מבקש מכם.

העיתונאים אינם עובדי ציבור, פרט לאותם עיתונאים שהם עובדי ציבור, כגון עובדי רשות השידור. הם על-פי חוק עובדי ציבור. כך שההגנה עליהם כעל עובדי ציבור איננה צריכה שום החלטה של שום אדם. ולא היתה הצעה, גם לא של פרקליטות המדינה, להכריז על העיתונאים כעובדי ציבור. אלא מה? — סעיף 381(א) לחוק העונשין קובע — — —

יאר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
— — — שמשפך שירות לציבור.

שר המשפטים ד' מרידור:
הסעיף קובע בדלקמן: "העושה אחת מאלה דינו מאסר שלוש שנים", ובין היתר מדובר על מי שתוקף את חברו כדי לבצע פשע וכן הלאה. עבירת התקיפה. סעיף 381(ב) קובע כללה: "התוקף עובד ציבור או מי שממלא חובה או תפקיד המוטלים עליו על-פי דין, או" — ואני מבקש לשים לב למשפט הבא — "מי שנותן שירות לציבור מטעם גוף המספק שירות לציבור" — והתקיפה קשורה למילוי חובתו או תפקידו של הנחקק — "דינו מאסר חמש שנים". המחוקק ראה לקבוע קבוצות של אנשים שתקיפתם ראויה לעונש חמור יותר, חמש שנים ולא שלוש שנים.

אני חושב שלא בדרך כלל, אבל יכולים להיות מקרים שאנחנו נאמר בהם, שנסכיבת המקרה של התקיפה נגד העיתונאי הן כאלה, שמדובר באדם שנותן שירות לציבור מטעם גוף, עיתון, המספק שירות לציבור. לא כתוב על-פי דין ולא חייב להיות על-פי דין. מדוע שירות לציבור? — מן הטעם שהזכרתי בראשית דברי, כי כלי השירות הזה לציבור אין משטר חופשי במדינה.

אסיים את דברי ואומר: עיתונאים טובים בדרך כלל מרגיזים חלקים מן הציבור. יש מעט עיתונאים שכולם שמחים על דבריהם ומסכימים אתם. התנועה הציונית, שבנתה את המדינה הזאת, התחילה בעיתונאי אחד ששמו היה תיאודור הרצל, ועברה, בין היתר, לעיתונאי אחר, ששמו היה זאב ז'בוטינסקי, ועוד עיתונאים אחרים, שכתבו דברים שהרגיזו הרבה מאוד אנשים.

אריה אליאב (המערך):
נחום סוקולוב.

שר המשפטים ד' מרידור:
ואחרים. אני לא מתכוון למצות את כל רשימת העיתונאים, שהיא ארוכה ממיצוי ברגע הזה על הבמה הזאת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ברל כנצלסון.

שר המשפטים ד' מרידור:
ברל כנצלסון, בהחלט. גם בתנועת העבודה היו עיתונאים, חבר הכנסת שריד, אני מסכים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא כל כך הרבה.

שר המשפטים ד' מרידור:
לא כל כך הרבה, אבל היו.

אני מבקש לומר, שאנחנו במצב ביטחוני מתוח. יש מתח ציבורי העולה מפעם לפעם, רגשות גואים. את המתח כולנו מרגישים, את הרגשות אפשר להבין. אסור בשום פנים לאפשר לרגשות האלה להתפרץ בדרך אלימה בכלל, וכוודאי לא נגד מי שעושה שליחות ציבורית כמו השליחות הזאת, ולפגוע

שר המשפטים ד' מרידור:
אם חברים פה חושבים שחופש הביטוי הוא גם חופש לדבר כשמישהו מרצה מעל הדוכן — אזי זהו פירוש נרחב מאוד לחופש הביטוי.

עמיר פרץ (המערך):
אל תגויס.

שר המשפטים ד' מרידור:
אני חושב שצריך להסביר מהו חופש הביטוי לעניין זה. חופש הביטוי איננו החופש לומר דברים שכולם מסכימים להם. חופש הביטוי איננו לומר דברים הנשמעים בנחת. חופש הביטוי הוא החופש לומר דברים מרגיזים. חופש הביטוי הוא החופש לומר דברים שאחרים אינם רוצים לשמוע אותם. חופש הביטוי הוא החופש לומר דברים שמעוררים ריגו וכעס. חופש הביטוי הוא לומר דברים שהרוב איננו מסכים להם. חופש הביטוי בכלל איננו כלי של הרוב, הוא כלי של הפרט, של הבודד, של המיעוט. לכן אנחנו צריכים להגן דווקא על החופש לומר דברים פוגעים וקשים, ולא דברים נוחים ונשמעים. כל זה כמגבלות החוק, לרבות החוקים שהזכרתי, כמו חוק איסור לשון הרע, חוק הגנת הפרטיות. יש אינטרסים אחרים שאנחנו מגינים עליהם, למשל שמם של קטינים בכית-משפט. יש הגבלות על חופש הביטוי, אבל רק במקרים הקיצוניים ביותר, מול אינטרסים מובהקים מאוד.

אני מסכים לחלוטין עם חבר הכנסת לנדאו בכך, שאני חושב שהעיתונות, מפני שיש לה — ולא שאנחנו מעניקים לה אלא יש לה — מטבע בריית חופש נרחב כל-כך, היא צריכה לנהוג בהרכה ריסון ומשמעת עצמית בדרך שבה היא מציגה את העובדות ומביאה אותן לפני הציבור. מדוע כך? — מפני שלא ייתכן משטר דמוקרטי שבו הציבור איננו יודע את האמת, כי אם הוא איננו יודע את האמת הוא איננו יכול לבחור בבחירות ולהביע את דעתו על המצב האמיתי. מי מכיא לציבור את האמת? — בראש ובראשונה כלי התקשורת, העיתונות. לכן יש עליה אחריות, שמה, אם היא תפעל בחוסר אחריות, מתוך הבלטת אותם נושאים שמזכירים את העיתון יותר טוב, מתוך הבלטת אספקט אחד בלבד, הדרמטי, הכועס, המרגיז, ולא חשקף את מה שקורה באמת בציבור, אומנם יישמר יסוד אחד של הדמוקרטיה — חופש הביטוי — אבל ייפגע יסוד אחר של הדמוקרטיה, הציבור לא ידע מה באמת קורה, מהן העובדות האמיתיות.

מהו הפתרון לקונפליקט הזה? פתרון ראשון הוא ריסון עצמי של התקשורת ולא ריסון מטעם. הפתרון השני — ריבוי התקשורת; לא עיתון אחד שאומר את ה"פרבדה" לכולם, אלא הרבה עיתונים, כשכל אחד יביא את השקפתו שלו והציבור יבחר, יקרא וילמד.

בשכונות האחרונות, עם גל האלימות שהיה בציבור, היתה גם התקפה מכוננת נגד עיתונאים. יש אנשים שרואים את התקשורת וחושבים שאם הם יכו באנשי התקשורת הם ישנו את המצב או את העובדות. יש מי שחושב שאם הוא שוכר את הראי, גם אם הראי הוא עקום כעניין, אזי המציאות משתנית. המציאות אינה משתנית, אבל הם פוגעים בעורק חיים חיוני מאין כמותו לקיומו של משטר חופשי, והוא זרימה חופשית של האינפורמציה.

אין פה ספק בבית הזה שצריך לגנות כל אלימות, אבל צריך לגנות במיוחד אלימות המכוונת לאנשים הממלאים שליחות ציבורית ופוגעים בהם בגלל זה.

אני רוצה להסביר את העניין החוקי שעלה כאן. בדרך כלל

רענן כהן (המערך):
השאלה היא, אם הוא מסכים לדברי השר. שהוא יגיד
שהוא מסכים.

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת רן כהן, האם אתה רוצה שאעלה אותו על
הדוכן עוד הפעם? הוא מוכן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אחרי נאום גזעני כמו זה ששמענו פה, אולי נשמע מה יש
לו להגיד.

היו"ר נ' מסאלחה:
הוא בעצם חסם דרך לחבר כנסת אחד נוסף להציע.

כך בכלים היסודיים ביותר המקיימים את החברה ואת
המשטר שלנו.

אם הדברים האלה מובנים ומקובלים על הכול, אני אציע
לחבר הכנסת לנדאו להסתפק בתשובתי זאת. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה לכבוד השר. חבר הכנסת לנדאו, אתה מסתפק בדברי
תשובת השר?

עוזי לנדאו (הליכוד):
מסתפק.

ג. הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 16), התשנ"א — 1990 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

תחילה בזימון שגרתי. אם אדם חוזר ומתחמק, חוזר ומתחמק
מלהופיע בפני הוועדה, ואין לו צידוק — אז התחמקותו היא
בגדר עבירה. והפרקליט, ולא אנחנו, רשאי גם להעמידו לדין,
והעונש הצפוי הוא קנס. וכל זאת מדוע? כדי למנוע התחמקות
מלהשיב על ביקורת. והצעת החוק הזאת דנה, כתיקון לחוק
מבקר המדינה, אך ורק בהופעה בפני הוועדה לענייני ביקורת
המדינה.

מה שמיוחד, אדוני, את עבודת הוועדה לענייני ביקורת
המדינה ומצדיק הסדר שונה לגביה משאר ועדות הכנסת הוא,
שאין הוועדה לענייני ביקורת המדינה מומנת אליה מוזמנים
לדין בנושא אקטואלי כמו ועדות אחרות של הכנסת. הצעת
החוק מסמיכה את הוועדה להזמין אליה למטרה מוגדרת: "כדי
להגיב על האמור בדין וחשבון של מבקר המדינה לגבי עניינים
שאותו אדם היה קשור אליהם".

הוועדה מצרפת לזימון העתק של אותו חלק מדוח של
מבקר המדינה, שהמוזמן נדרש להגיב עליו. אין הצעת החוק
מחייבת אותו להגיב. הוא יהיה רשאי לבוא ולשתוק. אין הצעת
החוק מרשה להשביע את המוזמן, ואין בהצעת החוק שום
הוראה באשר לחקירת המוזמנים או הפיכתם לעדים.

חובת ההופעה בפני הוועדה לא חלה על כל אזור באשר
הוא. לפי הצעת החוק, חובת ההופעה מוגבלת ל"כל אדם
שנשא משרה או מילא תפקיד בגוף המבוקר בתקופה
שהדין-וחשבון של המבקר דן בה", או למי שנשא עכשיו
אותה משרה או ממלא אותה תפקיד. הוועדה מבקשת לשמוע
לא רק איך ומדוע קרו התקלות והמחדלים, אלא מה נעשה
עכשיו, כדי ליישם את הביקורת או כדי לחקן את העיוותים.

הצעת החוק מחייבת את יושב-ראש הוועדה להזמין אדם
כאמור לוועדה, "אם באה דרישה לכך מאת הוועדה, דהיינו רוב
המשתתפים בישיבה, או מאת שלושה מחבריה לפחות". נוהל
זה של מתן זכות גם למיעוט בוועדה לדרוש זימון של אדם
מקובל בארצות-הברית ובאנגליה, ומטרתו למנוע שרירות-לב
או ניצול לרעה של הסמכות בידי יושב-ראש הוועדה.

עד כאן מדברת הצעת החוק בזימון רגיל ושגרתי לוועדה,
שאין שום סנקציה בצד.

החידוש הגדול בהצעת חוק זו כלול בסעיפים קטנים (ב)
(ד), שכזה קובעים: "מי שהוזמן לפי סעיף קטן (א) ולא

היו"ר נ' מסאלחה:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק
מבקר המדינה (תיקון מס' 16), התש"ן — 1990, קריאה שנייה
וקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש הוועדה לענייני
ביקורת המדינה, חבר הכנסת דוד ליבאי. בבקשה.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
תודה רבה. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק
בדבר ייעול הדיון בוועדה לענייני ביקורת המדינה נחקלה
בעבר בהתנגדות שר הכלכלה והתכנון יצחק מודעי. בתאריך
13 בדצמבר נדונה ההצעה במליאת הכנסת, והשר מודעי הציג
שלוש הסתייגויות להצעת החוק, שבאו להוציא ממנה את
נשמתה. בעקבות הערות של חברי הכנסת במהלך הדיון וכשל
מחלוקת על נוהל ההצבעה במליאה, ביקשתי בתום אותו דיון
להחזיר את ההצעה לוועדה, לדין נוסף.

הצעת החוק נדונה שוב בוועדה, תוקנה, והפעם הזאת היא
מוגשת לכם לקריאה שנייה ושלישית ללא שום הסתייגות
מטעם הממשלה, בזכות ההבנה והסיוע שהגישו לוועדה
השרים דוד מגן ודן מרידור.

הנוהל המוצע בהצעת החוק מיוחד לוועדה לענייני
ביקורת המדינה, משום שהוא חל אך ורק בקשר להכנת סיכומי
הוועדה והמלצותיה, לפי סעיפים 18 ו-20 לחוק מבקר המדינה.
למטרה זו רשאית הוועדה, לפי הצעת החוק, להזמין אליה
אנשים בשני נהלים שונים: תחילה — בנוהל שגרתי, כמו
היום, ושני — בנוהל המאפשר לבית-המשפט או לבית-דין
משמעתי להטיל עונש קנס על מי שמבזה את הוועדה ומתחמק
מלהופיע לפניו ללא טעם צורך.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
נכבדי, אני מגיש הצעת תיקון לחוק מבקר המדינה, באשר
זה בסמכות הוועדה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אלב זה לא בית-משפט.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
חס וחלילה. אדוני יקרא את ההצעה וישמע את דברי
ההסבר. איננו מעמידים איש לדין. אנחנו רק רשאים לזמן,

עמלו על הצעת חוק זו, והם חברי הכנסת דן תיכון, אברום בורג, רובי ריבלין, דדי צוקר, אליקים העצני, שמעון שטרית, חיים אורון, רענן כהן, יוסי גולדברג, עמיר פרץ, לפני שהחלף על-ידי מוטה גור, וסגן השר יוסף עוזן, בטרם היה לסגן שר. על הברכה יבוא גם השר דוד מנן.

בשם הוועדה אבקש לקבל את הצעת החוק בקריאה שנייה.

היו"ר נ' מסאלחה:

זו נקראת חברות, חבר הכנסת ליבאי, כל הכבוד. הצעה לסדר לחבר הכנסת תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, זה חוק מתקדם מאין כמותו, אולי אפילו חוק מהפכני בכל מה שקשור בחולדות הכנסת והצורה שבה יתנהלו דיוני הוועדה לענייני ביקורת המדינה. בחוק הזה יש איוונים עדינים ביותר. לכן אני פונה לעמיתי שרוצים להסתייג, ואולי להפר את האיוונים הקיימים בחוק, להשמיע את ההסתייגויות ולא להביא אותן להצבעה, שכן אז אנחנו נצטרך לקרוא לחברינו ויתפתח כאן מאבק שלא לצורך. זו פניית-ביקשתי אל חברי-עמיתי חברי הוועדה שרוצים בכל זאת להסתייג.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה.

דוד ליבאי (י"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
חברי דן תיכון, כיושב-ראש הוועדה הצעתך מקובלת עלי. לפי הערכתי, היא תהיה מקובלת על המסתייגים, אבל אינני רשאי לדבר בשמם.

היו"ר נ' מסאלחה:

היושב-ראש חייב לשאול אותם. לחבר הכנסת ריבלין יש הסתייגות לשם החוק.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מוותר על ההסתייגות.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת אברהם בורג גם כן הודיע שהוא מוותר על הסתייגותו לסעיף קטן (א). חבר הכנסת צוקר, לך יש הסתייגות לסעיף קטן (א). האם אתה מוותר עליה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא.

היו"ר נ' מסאלחה:

רשות הדיבור לחבר הכנסת דדי צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בעיקר חברי הכנסת של המערך, אני רוצה להסביר מדוע באו ההסתייגויות שלנו. לפני כן אומר, נדמה לי שגם בשם חבר הכנסת אורון, שאנחנו נצביע, כמובן, בעד הצעת הוועדה, משום שאנחנו עומדים מאחורי הדברים של יושב-ראש הוועדה במלואם, כפי שנשמעו כאן כרגע.

עם זה צריך לזכור, שההצעה שהוכאה כאן בשם הוועדה היא הצעת פשרה עם הממשלה. זאת לא ההצעה המקורית שביקשו רוב חברי הוועדה. הצעת החוק כפי שהיא מופיעה עכשיו, מהפכנית וטובה ככל שתהיה, עדיין תובעת אישור של רוב החברים בוועדה. ואתם, חברים במערך או במפלגות אחרות, לא תהיו רוב בוועדה. אין רוב בוועדה. לכן אנחנו

התייצב, רשאת הוועדה, כרוב חבריה, לדרוש ממנו להתייצב לפניו כאמור — — — הרישה תומצא לפחות עשרה ימים לפני המועד שנקבע להתייצבות. מי שיקבל דרישה להתייצב כאמור בסעיף קטן (ב) ולא עשה כן, ולא הראה טעם צודק לכך, דינו — קנס".

בניסוח של סעיף זה הבאנו בחשבון את החששות והדאגות שהעלו בפנינו שרים בממשלה וחברי כנסת מסייעות שונות. משום כך אנו מציעים היום: ראשית, הליך של כפיית התייצבות בפני הוועדה יכול להיעשות בהחלטה של רוב החברים בוועדה ולא על-ידי רוב מקרי של הנוכחים בישיבה או בחלק ממנה, ולא על-ידי יושב-ראש הוועדה לבדו. זה מחייב לכלול את הנושא מראש בסדר-היום של הוועדה. השרים דן מרדור ודוד מנן, שתמכו בנוסח זה, סברו שיש בו שסתום ביטחון כנגד ניצול מכון ואף ודוני של הסמכות כנגד שרים בממשלה או יריבים פוליטיים. רוב חברי הוועדה תמך בגישה זו, ואילו מיעוט חברי הוועדה רשם הסתייגות לעניין זה בסוכרו שזאת דרישה מחמירה מדי.

שנית, בגלגול קודם של הצעת החוק הצענו שהעונש על אי-היענות לזימון הוועדה יהיה מאסר. הוועדה חזרה בה מהצעה זו, לפי דרישה או הערות של כמה מחברי הכנסת, וכאמור הסתפקה בכך שהעונש המרבי יהיה קנס.

שלישית, בגלגול הקודם של הצעת החוק סברנו, שהסרבן והמתחמק יוכא לדין בבית-המשפט כלבד. לפי הצעתנו הנוכחית רשאי היועץ המשפטי לממשלה או נציגו לשקול אם להביא את העברייין לדין משמעתי ולהסתפק בכך, או להביאו לדין בבית-המשפט. אילו קבענו שיש להסתפק בערכאה משמעטית, היו מקרים רבים שבהם לא ניתן להביא אדם לדין משמעתי, והיינו מחוקקים הוראת חוק שלא ניתן ליישם אותה, כגון שאותו אדם פרש מאותה עבודה במשרד ממשלתי ולפיכך היום לא ניתן להעמידו לדין, כינתיים. עם זאת, יש לו הרבה מה לתרום לדין ולהסביר מה אירע וכיצד אירע.

ולאחרונה, לפי הצעת החוק פטורים אלה מהחובה להתייצב בפני הוועדה: כבוד נשיא המדינה, יושב-ראש הכנסת ושופטים, כאשר מדובר בעניין של שפיטה, להבדיל מענייני ניהול, משק וכספים של מערכת בתי-המשפט.

חברי הכנסת, בכל שנה מופיע דוח מבקר המדינה. בכל שנה אני נשאל שוב ושוב: היש שיניים לביקורת המדינה? למה מונח הדוח כביכול עזוב ונטוש? מה אתם שם, בכנסת, עושים בקשר לדוח הזה?

הגיעה השעה שנעשה משהו, שנתקן את החוק. אנו הצענו להתקדם צעד אחר צעד כדי שלא לאפשר לגורמים מבוקרים להתחמק מלתת לנו דין-וחשבון ולהימנע מלתקן את מה שצריך וניתן לתקן.

אבקש מכם לקבל הצעת חוק זו בקריאה שנייה, ולאחר מכן בקריאה שלישית, לאחר שנדון בהסתייגויות מספר שהוגשו כולן על-ידי חברי הוועדה. עם זאת, כולם, כפי שתשמעו, תומכים בהצעת חוק זו.

דן תיכון (הליכוד):

הצעה לסדר.

דוד ליבאי (י"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
מייד. תן לי לסיים, עוד דקה, ואחר כך אשמע.

זו הזדמנות נאותה להודות לכל חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה, העושים, לדעתי, עבודה מסורה, ואשר כולם

חמישה, שמופיע בסעיף (א) — היא בשאלה, האם אחד פחות מרוב חברי הוועדה יכול לדרוש להזמין עד. והשאלה שלא הצלחתי להבין בישיבות הוועדה, ואיני מצליח להבין גם היום — מה האיום הגדול המונח כאן. לא מדובר באיום רוב מקרי של חברי הוועדה בישיבה מסוימת, אלא מדובר ברוב חברי הוועדה. זאת אומרת, רוב חברי הוועדה, להוציא אחד, ובדרך כלל, על-פי עבודתה של ועדת ביקורת המדינה, זה לא דווקא מתחלק לקואליציה ולאופוזיציה, כי רוב חבריה רואים חשיבות גדולה מאוד לזמן אל הוועדה מישור, כזה מדובר. לא מדובר בכך שיש להם סמכות להחליט ולקנוס או דברים אחרים.

נכון, יש פה רצון להגדיר באופן מפורש, שגם מיעוט, אבל לא מיעוט מקרי ולא מיעוט קטן, אלא מיעוט שהוא כמעט רוב, גם מיעוט כזה רשאי לזכות הזאת. אני חושש שאפשר היה לקבל זאת כהכנה וברור טובה, ולא להפוך זאת לעימות. כי, כפי שנאמר על-ידי קודמי: כולנו רואים בחוק הזה ברכה גדולה, ויש חשיבות גדולה לקבלתו.

היות שהיושב-ראש בדרך את חברי הוועדה, אני רוצה, בהודמנות זו, לברך אותו על התרומה הייחודית שהיתה לו בהבאת החוק הזה, על הנחישות, על הנמרצות בהולכת המהלך הזה, ואם אנחנו מציעים פה הסתייגות, אין בה כדי לערער כהוא זה על מה שאמרתי כרגע.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת ליבאי, בבקשה. חברי הכנסת, כנראה אין מנוס מהצבעה על ההסתייגויות.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אדוני-היושב ראש, חברי הכנסת, הוויכוח והעיונות היו כשאלה הבאה: האם להוציא מתחולת החוק שרים וסגני שרים? זו היתה דרישת הממשלה, ועל כך אמרנו: לכן לא ניתן להסכים. מי שצריך לבוא לפני הוועדה הם השרים וסגני השרים, ולהשיב על הנחישות, אלא אם ניתן להסתפק בדרג נמוך יותר. ההצעה המוגשת כאן אומרת, שדין אחד לשר, לסגן השר, למנכ"ל ולכל נושא משרה. מבחינה זו הוועדה באה על סיפוקה המלא.

מה החשש שהועלה, ואי-אפשר לומר שהוא חשש בלתי לגיטימי, ובפרט שהוא ניסוי ראשון ועדיין אין כמוהו בכנסת? החשש הוא, שיושב-ראש מסוים ינצל שהות של כמה חברים בוועדה, שנוחה לו מבחינת ההרכב, ויקבל החלטה שממשעותה זימן שר ללא הליך, כאשר הכותרות תצקנה שהשר זומן בהליך פלילי, ונזנחנו אם הוא לא יופיע, הוא פושע, וכיוצא באלה. מה לעשות, אי-אפשר לומר שהחשדות הזאת היא נטולת ממשלה. רצו להבטיח שההליך יהיה גם מבחינה זו הוגן ומסודר, שאם הגיעו הדברים לכן שמישהו מתחמק, שייאמר הדבר, ולכשייאמר זה יונח על סדר-היום. אתם באמת חושבים ששר וסגן שר ירשו לעצמם בריצנות, ויותר מפעם אחת, להתחמק מדיון בוועדה כאשר על סדר-היום השאלה — מדוע אתם מתחמק? מדוע אתם לא בא להגיב על הביקורת? עד כדי כך אינך מסוגל לעמוד בפני מבקרת המדינה ולפני חברי הוועדה ולהשיב, לאחר שניסו לתאם אתך? מזה אני חושש? ואם זה יקרה זה יהיה על סדר-היום, מה אתם חושבים — שתבוא הממשלה ובהחלטה קואליציונית תצדיק את סירובו של שר לבוא ולהשיב על דוח ביקורת כדבר שבשגרה? ואם הקואליציה תעשה זאת אי פעם, את מי יוקיע הציבור? האם יש אז חשיבות להופעת השר או לעצם העובדה שהממשלה נזקקה למטרייה קואליציונית, כדי לאשר לו שלא להופיע, כדי שלא יחולו עליו הוראות החוק?

מציעים, דווקא משום שזאת ועדת ביקורת המדינה, לאפשר לקבוצה כגודל מינימלי — לא כל קבוצה, לא כל חבר הכנסת, אלא חצי מניוס, כלומר חצי מחברי הוועדה פחות אחד —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ברביבוע.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— לאפשר להם להזמין עד, לחייב להזמין עד, זה הכול.

אני רוצה לומר עוד משהו לחבר הכנסת שחל, ששאל לפני כן, ולחברים אחרים במערך: מפלגת הרוב יכולה להיות במצב, שבו אם חבריה אינם מתייצבים לישיבה, לא יהיה אפשר לעולם להגיע לרוב בוועדה כדי לזמן עד. הווי אומר, אם רוצים לזמן שר מסוים או עובד מדינה מסוים כדי להעיד בוועדה, אם הרוב בוועדה יחליט שהוא לא מתייצב לישיבה, אתם לא תזמנו את העד הזה. את זה אני אומר גם לדרור, כיושב-ראש הוועדה. יש אפשרות שבה לא יזמנו עדים, רק על-ידי תרגילים טכניים.

לכן אני מציע לקחת את ההצעה שלנו בריצנות רבה. זאת לא הצעה קנטרנית, אלא זו הצעה שבאה לאפשר לוועדת הביקורת להיות עם שניים — רבע שן, אולי שן תוחבת, אבל שן, משהו. לכן קחו את ההצעה הזאת בריצנות, בעיקר משום שאתם — נו, מה לעשות — לא בדיוק רוב בוועדה ובכנסת.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. כבוד השר, בבקשה.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

חברי הכנסת, הצעת החוק כפי שהוגשה על-ידי יושב-ראש הוועדה היא הצעה מרחיקה לכת. אני מצטרף להצעות שנשמעו כאן על-ידי כמה חברי כנסת להימנע מלהגיש הסתייגויות, ואת, חבר הכנסת צוקר, כדי למנוע אחת משתי התופעות: א. אפשרות תיאורטית שהסתייגות שלך מתקבלת, ולמחרת מגיעה הממשלה עם יוזמת תיקון של החוק ומבטלת את ההסתייגות שלך. ב. למנוע אפשרות שמדי פעם, לאחר שהוועדה מקבלת החלטה לזמן אישיות מסוימת, נציג הרוב מבקש רביזיה להחלטה, והופך את כל עבודת הוועדה לחוכא ואטלולא. לכן אני מציע לקבל את הנוסח החכם, שנתקבל על דעת שר המשפטים ועל דעתי, ולהסתפק בכך. מי שמכיר את עבודת הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת יודע, שאם יתקבל היום החוק באותו נוסח, הרי ייפתח עידן חדש מבחינת הסמכות של אותה ועדה ומבחינת האפקטיביות של אותה ועדה.

אני מציע שתוותר על ההסתייגות שלך ומבקש מהחברים האחרים, אשר ריכוז את ההסתייגויות שלהם בנושא מניעת החובה לקבל את רשות רוב חברי הוועדה, לוותר על ההסתייגות הזאת, כדי שנוכל סוף סוף לאשר את החוק המתקדם הזה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. חבר הכנסת חיים אורון, אחה רוצה? בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נאמר כבר קודם, אבל אני רוצה רק להוסיף בנקודה אחת: החוק באמת התקבל מתוך רצון להגיע להכנה ולפשרה בין העמדה הקיצונית, שהחזיקה בה הממשלה בתחילה, לבין חברים בוועדה מכל הסיעות. המחלוקת שנשארה — ואני לא מתייחס לעניין של שלושה או

התשנ"א — 1990, בקריאה שנייה, על סעיף מס' 1, כהצעת הוועדה.

ה צ כ ע ה	
— 32	בעד סעיף 1
— אין	נגד
— אין	נמנעים

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר נ' מסאלחה:

32 בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק נתקבלה בקריאה שנייה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעת החוק בקריאה שלישית. מי בעד הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 16), התשנ"א — 1990, בקריאה שלישית? מי נגד?

ה צ כ ע ה	
— 30	בעד החוק
— אין	נגד
— אין	נמנעים

חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 16),
התשנ"א — 1990, נתקבל.

היו"ר נ' מסאלחה:

30 בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהחוק נתקבל.

חברי הכנסת, תם סדר־היום. הישיבה הבאה — מחר, יום שלישי, בשעה 16:00. ישיבת הכנסת נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 18:51.

רבותי, אני מבין את הדאגה, אני לא יכול להגיד גם שהדאגה של חבר הכנסת דוד צוקר איננה במקומה, אבל אני חושב שצריך לראות כרגע עיקר וטפל. אם הפרקטיקה תלמד, חברי דדי צוקר, שהמטרה שרצינו להשיג מוכשלת, משום־מה — ולפחות בתקופה הקרובה לא נראה לי שזה יהיה כך — נוכל להסיק את המסקנות. בינתיים יש בהצעת החוק לא רק עניין זה, יש בו עניינים נוספים, כידוע לך, ובסך הכול הוא צעד גדול מאוד קדימה. אינני יודע אם הוא מהפכני או מהפכני בועיר־אנפין, אבל הוא פורץ דרך חדשה, שבה שוב לא יהיה ניתן לזלזל בזימוני ועדה. הוועדה מזמינה, חייבים להופיע; לא מופיעים, יש הליך בחוק לכפות הופעה והמסרב יועמד לדין. זהו דבר חסר תקדים, ולפי דעתי הוא מחזק את הכנסת ואת כוחה של הכנסת לדון בעניינים מסוימים, במקרה זה — בדוחות הביקורת.

ובכן, אני מציע לחברים לקבל את הצעד הגדול קדימה כהבנה ובהסכמה ופה־אחר, ומבחינה זו לראות כיצד ניתן להפעיל את החוק הלאה.

אברהם בורג (המערך):
ויפה שעת אחת קודם.

היו"ר נ' מסאלחה:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
מסירים את ההסתייגויות.

רענן כהן (המערך):
כולם מסירים את ההסתייגויות.

היו"ר נ' מסאלחה:
טוב, כולם מסירים את ההסתייגויותיהם. חברי הכנסת, אנחנו מצביעים על הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 16).